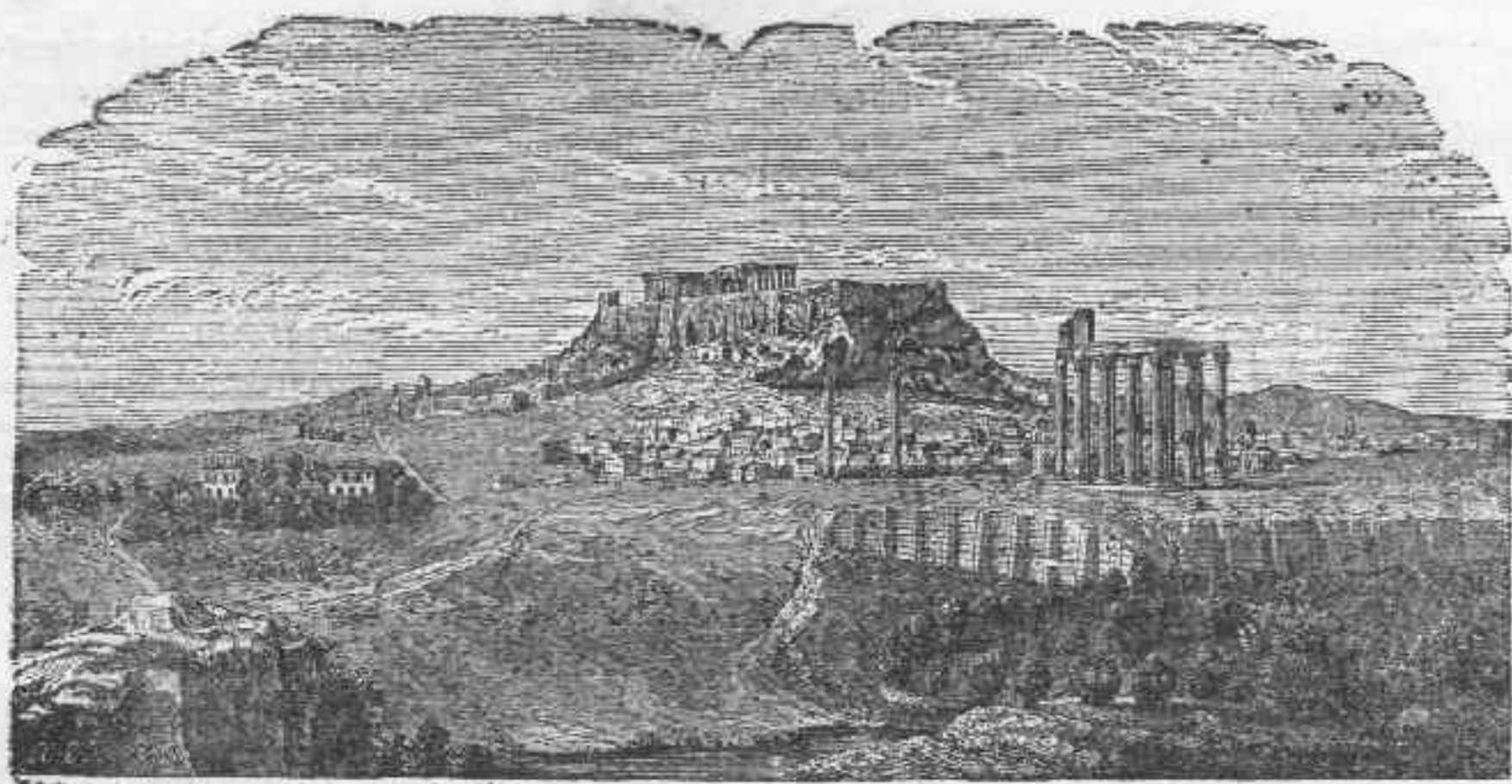

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΜΑΡΤΙΟΥ, 1866.

ΤΟΜΟΣ ΙΓ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 383.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΝΟΜΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΠΕΤΣΑΣ.

(Συνέχεια. Ἰδε φυλλάδ. 382).

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ἡ ἀπὸ τῆς ἡπείρου ἀνέχουσα ἄκρα Κωλυεργία ὡς γειτνιάζουσα, κατὰ τὸ κείμενον, ἔνθεν μὲν πρὸς τρεῖς νήσους, ἐν αἷς καὶ τὴν Ἀριστεράν, ἥτις εἶναι βεβαίως ἡ νῦν Ῥαστεριά καὶ Πετσοπούλα, ἔνθεν δὲ πρὸς τὰ Τρίκρανα, ἥτοι τὸ Τρίκερι, δὲν δύναται νὰ ᾔνοι εἰμὴ τὸ χθαμαλὸν ἀλλ' ἐπίμνηκας ἀκρωτήριον τοῦ Ἀγίου Αἰμιλιανοῦ. Ἄρα δυτικοαρκτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου, ἥτοι κατὰ τὸν ἐκ Ναυπλίου εἰς τὸν πορθμὸν τῆς Πέτσας εἰσπλουν, πρέπει ἀφεύκτως νὰ καίται ἡ ἄκρα Βουκέφαλα, ὅ ἐστιν εἰς τὴν Κορκυαίαν. Ὅτι δὲ τὸ Τρίκερι εἶναι κατὰ παραφθοράν τὰ Τρίκρανα, οὐδὲ περὶ τούτου δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία, διότι ἡ νῆσος αὕτη καίται ἀληθῶς ἀπέναντι τοῦ Ἀγίου Αἰμιλιανοῦ (τῆς Κωλυεργίας) καὶ τῆς Πετσοπούλας (τῶν Ἀριστερῶν), διακρίνεται δὲ καὶ μακρόθεν ὑπὸ τοῦ εἰσπλέοντος εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον διὰ τε τὴν μεσημβρινὴν αὐτῆς θέσιν καὶ διὰ τὰ κωνοειδῆ καὶ κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων δύο βουνίδια αὐτῆς· καὶ ὁ Κεῖπερτ τίθησιν, ὡς προσίρηται, τὰ Τρίκρανα εἰς τὸ Τρίκερι, ὡσαύτως καὶ ὁ γάρτης τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως· ἀλλὰ καὶ ὁ Λήκ εἰκάζει ὅτι Τρίκρανα εἶναι τὸ Τρίκερι. Ὅθεν δήλης γενομένης ἐκ τῶν προ-

ταχθέντων τῆς ταυτότητος οὐ μόνον τοῦ Σκυλλαίου, τῆς Θερμοσίας καὶ τῆς Ὑδρέας, περὶ ὧν ἀποφίνεται ὁ Λήκ, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀπεροπίας (Δοκοῦ), τοῦ Βουπόρθμου (ἀκρωτηρίου τοῦ Μουζακίου), τῆς Κωλυεργίας (Ἀγίου Αἰμιλιανοῦ), τῶν Τρικράνων (Τρίκερι) καὶ τῆς Ἀριστερᾶς (Πετσοπούλας), δὲν μένει ἀμφιβολία, ὅτι καὶ ἡ κατὰ τὸν Πυρραϊκὸν πλησίον τῆς Ἀριστερᾶς κειμένη Πιτυοῦσσα (α) εἶναι ἡ πιτυοφόρος καὶ διασώζουσα παρερθαρμένον τὸ ὄνομα Πέτσα, ἀντὶ Πετύα καὶ Πιτύα, ἥτις μόνον διὰ μικροῦ τινος πορθμοῦ ἀπὸ τῆς Πετσοπούλας χωρίζεται (β). Μόνον δὲ ζήτημα ὑπολείπεται, τίς ἡ πρὸ τῆς Πιτυοῦσσης (Πέτσας) Ἀλιούσσα; Ἀλλ' ἀφοῦ ἀπέναντι τῆς Πέτσας, εἰς ἀπόστασιν σχεδὸν τριῶν μιλίων, καίται πρὸς βορρᾶν παρὰ τὸ Πορτογέλιον ἡ χθαμαλὴ καὶ μὴ πετρώδης Χηνίτσα, ἥτις κατὰ πολὺ μὲν μικροτέρᾳ τῆς νήτου Τρίκερι (γ), εἶναι ἰσομεγέ-

(α) Καὶ ὁ Μελέτιος ὡς παρακειμένην τῇ Ἀριστερᾷ ἀναφέρει τὴν Πιτυοῦσσαν, ἐκείθεν δὲ τῆς Πιτυοῦσσης τὴν Ἀλιούσσαν, ἥτοι τὴν Ἀλιούσσαν.

(β) Τὴν ταυτότητα τῆς Πέτσας πρὸς τὴν Πιτυοῦσσαν μὴ λησμονήσωμεν ὅτι ὑποστηρίζει, ὡς ἐν ἀρχῇ ἐρρήθη, καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Πλανίου, ὅστις πρῶτον ἐν τῷ Ἀργολικῷ κόλπῳ νήσον ἀναφέρει τὴν Πιτυοῦσσαν. Καὶ ὁ Λεορεμβέργιος τὴν Πιτυοῦσσαν ἐν τῇ Πέτσῃ τίθει (Joannes Leurembergii, *Graecia antiqua* ed. Sam. Puffendorfi, Amstelodami, 1660.) διὰ μακρῶν δὲ αἴρεται ἐν τοῖς ἐπομένοις πᾶς διαταγμὴς περὶ τῆς ταυτότητος τῆς Πέτσας πρὸς τὴν Πετύαν καὶ Πιτύαν.

(γ) Ὁμολογῶ, ὅτι ἠπατήθην εἰπὼν τὸ ἐναντίον διὰ τῆς πρώτης αὐτοσχεδίου διατριβῆς μου, διότι δὲν εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν γεωγραφικὸν τινα πῖνακα.

θης σχεδόν πρὸς τὰς Τσελλεδίνες καὶ πρὸς τὰς νήσους τῆς Κορακίας καὶ τῆς Κοιλάδος καὶ δεκάκις μεγαλειτέρα τοῦ ἀπωτέρου ἀπὸ τῆς πόλεως (τῆς Πέτσας) σκοπέλου Μπρούμπουθι, αὐτὴ φυσικῶς εἶναι ἡ Ἀλιούσσα, τοσαύτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον ἐπιληθεύει ἐν αὐτῇ ἡ περικοπὴ « παρέχεται δ' αὕτη λιμένα ἐνορμίσασθαι ναυτὶν ἐπιτήδειον, » διότι χωριζομένη ἀπὸ τῆς ξηρᾶς διὰ πορθμοῦ, δι' οὗ διέρχονται συνήθως τὰ εἰσπλέοντα εἰς τὸ Πορτοχελίον τρεχαντήρια, παρέχεται ἀρκτικῶς καὶ εἰς μεγάλα πλοῖα ὄρμον κατάλληλον (α).

Ἐνταῦθα ἀνάγκη νὰ ἀνασκευάσω τὸν κ. Ἀνάργυρον, ὅστις ἀνατρέπων αὐτοβούλως τὴν σειρὰν, καθ' ἣν ἀναφέρει ὁ Παυσανίας τὰς νήσους Ἀλιούσσαν, Πιτυοῦσσαν καὶ Ἀριστεράς, τὴν μὲν Ἀλιούσσαν τίθησιν εἰς τὴν Πέτσαν, τὴν δὲ Πιτυοῦσσαν ἀποσπῶν ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς Ἀλιούσσης καὶ τῆς Ἀριστερᾶς, μεταφέρει ἐκείθεν τῆς Ἀλιούσσης εἰς τὸν σκόπελον Μπρούμπουθι· ὅπως δὲ πιθανολογήσῃ ταῦτα, νεωπερίζει παραδόξως περὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ κειμένου. Κατὰ τὸν κ. Ἀνάργυρον, ὁ Παυσανίας πηδᾷ ἐκ τοῦ Σκυλλαίου εἰς τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Μουζακίου, ὅπερ εἶναι κατ' αὐτὸν ἡ ἄκρα Βουκέφαλα, ἐκείθεν δὲ δι' ἑτέρου πηδῆματος φθάνει εἰς τὴν Πέτσαν, τὴν Πετσοπούλαν καὶ τὸ Μπρούμπουθι· μετὰ δὲ ταῦτα παλινδρομῶν ἀναβαίνει εἰς τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Ἀγίου Αἰμιλιανοῦ, ὡς ἄκραν Κωλυεργίαν, καὶ εἰς τὸ Τρίκαρι, ὡς Τρίκαρνα· ἐκείθεν δὲ ἀνέρχεται αὐθις εἰς τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Μουζακίου, ὅπως σημειώσῃ εἰς τὸ βουνῶδες αὐτοῦ μέρος τὸν Βούπορθμον. Ἀλλὰ τὸ κείμενον μόνον δύο ἐξηγήσεων εἶναι ἐπιδεκτικόν· ἢ ὅτι κατερχόμενος ὁ περιηγητὴς τὴν παραλίαν ἀπὸ τοῦ Σκυλλαίου ἀπαντᾷ πάσας τὰς ἄκρας καὶ τὰς νήσους πρὶν ἢ ἔλθῃ εἰς τὸ Καστρί καὶ εἰς τὸ μετ' αὐτὸ Μουζάκιον, τοῦτο δὲ ἔνεκα τῆς περικοπῆς « ἀπὸ δὲ Σκυλλαίου πλέοντι ὡς ἐπὶ τὴν πόλιν (ε) »· ἢ ὅτι ἀπὸ τοῦ Σκυλλαίου ἀνέβλεψεν εἰς ἄλλην ἄλλοθεν (δυτικοαρκτικῶς τῆς Ἑρμιονίδος) ἄκραν Βουκέφαλα,

(α) Ὅστις ῥίψῃ ἐν βλέμμα εἰς τὸν μέγαν Ἀγγλικὸν χάρτην θέλει ἰδεῖ, ὅτι κατὰ τὸ ἀρκτικὸν στόμιον τοῦ πορθμοῦ μεταξὺ Χηνίτσας καὶ ξηρᾶς σχηματίζεται κολπώδης τιε λιμὴν καὶ εἰς μεγάλη πλοῖα κατάλληλος, ὡς ἔχων 4, 5, 6, 7 καὶ 8 ὀργυῶν βάθος. Ἐπισκεφθεὶς ἐσχάτως τὴν ὁραίαν ταύτην νῆσον, εὗρεν αὐτὴν ἐπιδεικτικὴν δονδροφυτείας. Εἰς τὸ μέσον τῆς νήσου, ἐπὶ τῆς παραλίας, τῆς ἀπέναντι τοῦ σχηματιζομένου διὰ τοῦ πορθμοῦ λιμένος, σώζονται ἐν τῇ θαλάσῃ ἀρείπια παλαιοῦ τείχους· ὑπάρχει ἐν τῇ νήσῳ καὶ πληθὺς σεντριμμάτων ἀρχαίων κλίνων, ἔργων τέχνης. Σφάλλει ὁ κ. Ἀνάργυρος λέγων, ὅτι σπουδαιαία εἶναι ἡ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἀπόστασις τῆς νήσου· διότι ἡ πλησιεσττέρα ἄκρα αὐτῆς ἀπέχει τῆς ξηρᾶς πλέον τῶν τριάκοντα ὀργυῶν, τὸ δὲ ἀρκτικώτερον μέρος παριστᾷ εὐρύχωρον καὶ εὐλίμενον πορθμόν.

(ε) Ἐνεκα τῆς περικοπῆς ταύτης καὶ ὁ Κούρτιος τίθησι τὸν Βούπορθμον ἐν τῇ πρὸ τοῦ λιμένος τῆς νῦν Δάρδιζας ἀκτῇ, ἥτις κατὰ τὴν ἐκ Σκυλλαίου κάθεδον προηγείται τοῦ Καστρίου καὶ τῆς ἀρχαίας Ἑρμιόνης.

ἐξ ἧς κατερχόμενος δυτικομεσημβρινῶς ἀπαντᾷ τὰς νήσους καὶ τὰς ἄλλας ἄκρας καὶ ἐν τέλει ἀναβαίνει εἰς τὸν Βούπορθμον, τὴν Ἀπεροπίαν καὶ τὴν Ἰδρέαν, ἀπὸ δὲ ταύτης εἰσέρχεται εἰς τὸν μνηοειδῆ αἰγιαλὸν καὶ τὴν ἀρχαίαν Ἑρμιόνην. Ἡ δευτέρα δ' αὕτη ἐξηγήσις, ἡ συνάδουσα ἀκριβῶς πρὸς τὴν φυσικὴν τῆς παραλίας καὶ τῶν νήσων κατάστασιν, στηρίζεται, ὡς προείρηται, εἴτε εἰς τὸν συνδυασμὸν τῶν λέξεων « πλέοντι ὡς ἐπὶ τὴν πόλιν » μετὰ τῶν « ἄκρα τ' ἐστὶν ἑτέρα », εἴτε εἰς τὴν εἰκασίαν, ὅτι τὸ διασωθέν κείμενον εἶναι παρεφθαρμένον.

Τὸ κεφαλαιῶδες λάθος τοῦ κ. Ἀναργύρου εἶναι, ὅτι καὶ τοὶ καταβαίνων ἀπὸ τοῦ Σκυλλαίου, νομίζει ὅτι δὲν ὀφείλει κατὰ τὸ κείμενον νὰ ἀνεύρῃ τὴν ἄκραν Βουκέφαλα πρὶν ἢ ἀφίχθῃ διὰ τοῦ μνηοειδοῦς αἰγιαλοῦ εἰς τὴν πόλιν Ἑρμιόνην. Φαίνεται δὲ, ὅτι ἐνεθαῖρύνθη εἰς τοῦτο ἐκ τῆς πλάνης του, (α) ὅτι μνηοειδῆ αἰγιαλὸν ἐνδεικνύει ὁ Παυσανίας ἐξ Ἰδρέας οὐχὶ τὸν ἐντὸς τοῦ πορθμοῦ τοῦ Δοκοῦ καὶ πλησιέστατα τοῦ χωρίου Καστρίου κείμενον λιμένα τῆς Δάρδιζας, ἀλλὰ τὴν κμπυλοειδῆ καὶ ἀλίμενον παραλίαν ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Δοκοῦ μέχρι τοῦ Ἀγίου Αἰμιλιανοῦ, τὴν νῦν λεγομένην Φλάμπουρον, ὡς καὶ ἐγὼ αὐτὸς πρὸς στιγμὴν ἐξέλαβον ὑπὸ τῶν Σπετσιοωτικῶν αὐτοῦ παρασυρθεὶς· (β') ὅτι ἀκτὴν ἐπὶ Ποσειδίου ἐννοεῖ ὁ αὐτὸς Παυσανίας οὐχὶ τὴν παραλίαν, ἐν ᾗ κεῖται νῦν τὸ Καστρί, ἀλλὰ τὴν ἀπέναντι τῆς Πέτσας ἀπὸ τοῦ Ἀγίου Αἰμιλιανοῦ μέχρι τοῦ Πορτοχελίου (α). Δεύτερον λάθος αὐτοῦ εἶναι, ὅτι εἰς τὸ βουνῶδες ἀκρωτήριο τοῦ Μουζακίου ἀποδίδει δύο ὀνομασίας, τὴν τοῦ Βουπόρθμου ὡς πρὸς τὸ ὄρος καὶ τὴν τῶν Βουκεφάλων ὡς πρὸς τὴν ἐξέχουσαν ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἀκτὴν (ε).

Ἐάν τὸ ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Δοκοῦ ὄρος ἦναι συνάμα τὰ Βουκέφαλα καὶ ὁ Βούπορθμος, πρὸς τί νὰ μνημονεύσῃ ἰδίᾳ ἑνὸς ἐκάστου ὁ συγγραφεὺς; Οὕτως ἔχοντων τῶν πραγμάτων, ἦν φυσικώτερον, ὅταν ὁ Παυσανίας εἶπεν ἐν ἀρχῇ τοῦ πλοῦ περὶ τῆς ἄκρας Βουκέφαλα, νὰ λαλήσῃ καὶ περὶ τοῦ ἐν αὐτῇ ὄρους Βουπόρθμου. Ἐάν τὸ ὄρος Βούπορθμος δὲν ἦναι ἀκρωτήριο, πρὸς τί ἡ περικοπὴ « καὶ ὄρος ἐς θάλασσαν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου προβεβλημένον; » Πρὸς τί τὴν ἐγγύτητα τῆς Ἀπεροπίας πρὸς τὴν ξηρὰν νὰ ἐνδείξῃ ὁ

(α) Ἐμμένει δὲ εἰς τὴν πλάνην τοῦ ταύτην, ἐποικοδομῶν ἐπιχειρήματα περὶ τοῦ εὐλίμενου τῆς Πέτσας ἐκ τῆς περικοπῆς « ἔχει δὲ καὶ λιμένας ἐν αὐτῇ », ἣν ἀναγομένην προφανῶς εἰς τὴν κολποειδῆ παραλίαν τοῦ Καστρίου καὶ τοῦ κτήματος τοῦ κ. Βούλγαρη, ἐκλαμβάνει ὡς τὴν ἀπέναντι τῆς Πέτσας παραλίαν, τὴν κοινῶς λεγομένην Κόσταν, καὶ θέτων τὸ Ποσειδίου, ἦγουν τὸν ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Καστρίου ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, νῦν μὲν ἐντὸς τοῦ Πορτοχελίου, νῦν δὲ παρ' αὐτῷ.

(ε) Καὶ ὅμως εἶναι ὄρος καθῆκον μέχρι τῆς θαλάσσης, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἐμαλὸν τι καὶ ἐπίμηκες ἀπέναντι τοῦ Δοκοῦ ἀκρωτήριο, δυνάμενον καὶ ἰδίαν νὰ φέρῃ ὀνομασίαν.

Παυσανίας ἐκ τοῦ ὕρου Βουπόρθμου, ἐάν ἡ πλησιέστερα πρὸς τὴν Ἀπεροπίαν ἀκτὴ ᾗναι αὐτοῦ τούτου τοῦ ὕρου ἄκρα, Βουκέφαλα καλουμένη; Πρὸς δὲ τούτοις, λέγοντος τοῦ κειμένου « μετὰ δὲ τὴν ἄκραν νῆσοι, πρώτη μὲν Ἀλιούσσα . . . μετὰ δὲ Πιτυούσσα, τρίτη δὲ ἦν Ἀριστεράς ὀνομάζουσι, » συνάγεται λογικῶς ὅτι μετὰ τὴν ἄκραν, πρὶν ἢ ἀφίχθῃ τις εἰς τὰς νήσους, δὲν θέλει ἀπαντήσῃ τι μναίας ἄξιον. Καὶ ὁμοῦ καταβαίνων τις ἐκ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Δοκοῦ, πρὶν ἢ ἔλθῃ εἰς τὰς νήσους Πέτσαν καὶ Πετσοπούλαν, ἀπαντᾷ τὸ ἀκριωτέριον Ἄγιον Διμιλιανὸν (τὴν καὶ κατὰ τὸν κ. Ἀνάργυρον ἄκραν Κωλυεργίαν), ὅπερ καλύπτει οὕτως εἰπεῖν τὴν θέαν αὐτῶν. Πρὸς τί λοιπὸν ὁ Παυσανίας νὰ ἐνδείξῃ σπεύδων ἐκ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Δοκοῦ τὰς ἐκεῖθεν (δυτικώτερον) τῆς ἄκρας Κωλυεργίας νήσους, ὅπως ὀπισθοπορήσας παραχρῆμα εἴπῃ « ταύτας δὲ παραπλεύσαντί ἐστιν αὖθις ἄκρα Κωλυεργία ἐκ τῆς ἡπείρου ἀνέχουσα », ὅπερ σημαίνει, ὅτι μόνον ἀφοῦ καταβαίνων τις ἐκ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου διέλθῃ τὰς νήσους, ἀπαντᾷ κατὰ πρῶτον τὴν ἄκραν Κωλυεργίαν; Πρὸς τί μόνον ἐκ τῆς ἄκρας Κωλυεργίας νὰ ἐνδείξῃ τὰ Τρίκρανα (Τρίκερι), ἐν ᾧ ἅμα ἐξελθὼν τοῦ πορθμοῦ τοῦ Δοκοῦ (ἦτοι τῶν Βουκεφάλων κατὰ τὸν κ. Ἀνάργυρον) ἔχει πλησιέστερον τὸ Τρίκερι παρὰ τὴν Πέτσαν καὶ Πετσοπούλαν; Πρὸς τί ὅλος ὁ περιδρόμος οὗτος, ὅπως ἐν τέλει ἐπαναγάγῃ ὁ Παυσανίας τὸν περιηγητὴν ἐπὶ τὰ Βουκέφαλα καὶ μνημονεύσῃ τοῦ ἐπ' αὐτῶν ὕρου Βουπόρθμου; Πῶς, τέλος, σπεύδει ὁ Παυσανίας νὰ ἐπιδείξῃ πρῶτας τὰς ἀπωτάτας νήσους Πέτσαν καὶ Πετσοπούλαν μετὰ τοῦ δυτικωτέρου αὐτῶν σκοπέλου Μπροόμπουθι, τοῦ καὶ μικροτέρου πασῶν σχεδὸν τῶν κατὰ τὴν παραλίαν τῆς Ἑρμιονίδος νησίδων, ἐν ᾧ ἅμα ἀρξάμενος τῆς καθόδου του ἐκ τοῦ Σκυλλαίου καὶ πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὸν πορθμὸν τοῦ Δοκοῦ ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν ἐγγυτέρως τὰς μεγάλας καὶ ὁρεινὰς νήσους Ἀπεροπίαν καὶ Ὑδρέαν;

Τὸ ὅπως οὖν εὐλογον ἐπιχείρημα, ὅπερ ἐξάγει ὁ κ. Ἀνάργυρος ἐκ τῆς περικοπῆς « παρέχεται δ' αὖτις (ἡ Ἀλιούσσα) λιμένα ἐνορμίσασθαι ναυσὶν ἐπιτήδειον », ὅπως ὑποστηρίξῃ ὅτι Ἀλιούσσα εἶναι ἡ εὐλίμενος Πέτσα, ἀνεσκεύασα ἤδη διὰ τῆς πρώτης μου διατριβῆς, τοῦτο μὲν, διότι καὶ ἡ Χηνίσσα, ὡς προεῖρηται, εἶναι εὐλίμενος, τοῦτο δὲ, διότι ἡ παράλειψις τοῦ Παυσανίου τοῦ νὰ ποιήσῃ λόγον περὶ τοῦ λιμένος τῆς Πιτυούσσης (Πέτσας) δὲν ἔχει τι δυσεξήγητον, ἀφοῦ οὐδὲ τῶν λιμένων τοῦ Δοκοῦ, τῆς Ὑδρας καὶ τῆς Κελλάδος ἢ τοῦ Χελίου (α) μνημο-

ναύει, παραλείπων καὶ ὅλως ἀμνημόνευτα οὐ μόνον τὰ πολλὰ περὶ τὴν παραλίαν καὶ περὶ τὰς εἰρημένας νήσους νησίδας, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τῷ Ἀργολικῷ κόλπῳ ἀρκτικοκρατορικὰ τῆς Ἑρμιονίδος ἀκρωτήρια. Ἡ δὲ εἰκασία τοῦ κ. Ἀναργύρου, ὅτι Ἀλιούσσα εἶναι ἡ Πέτσα, διότι ἐδόθη τῇ νήσῳ ταύτῃ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων ἡ ξένη ὀνομασία Σπέτσια ἐνεκα τῆς ἰταλικῆς λέξεως *pescia*, ὡς συνωνύμου δῆθεν τῆς Ἀλιούσσης, τότε μόνον ἠδύνατο νὰ ἔχῃ πιθανότητά τινα, ἂν ἡ Πέτσα ἦτον ἰχθυόεσσα, ὅπερ ὁμοῦς ἦκιστα ἀληθεύει· παραλείπω, ὅτι οὐδεὶς γεωγράφος σημειοῖ τὴν Πέτσαν ὡς *Pescia*. Τί δὲ νὰ εἴπω περὶ τῆς ἐτέρας παραγωγῆς, ἣν ἐξάγει ἐκ τῆς ἰταλικῆς λέξεως *spezie* (δῆθεν ἀρώματα), ἅτι δὲ ἐν τῇ νήσῳ Πέτσα φυομένων θύμων καὶ ἄλλων ἀρωματικῶν φυτῶν; Διατί ἐπιμένει ὁ κ. Ἀνάργυρος παρορῶν, ὅτι τὸ σ εἶναι πρόσθετον εἰς τὴν Πέτσαν, ὡς καὶ εἰς τὰ *Setines* (Ἀθήνας), *Stan-Co* (Κῶ), *Sta-Limne* (Λίμνον), *Stives* (Θῆβαι), καὶ τὰ τουρκικὰ Σταμπούλ (Κωνσταντινούπολιν), Σαμψοῦν (Ἄμισον) καὶ πλείστα ἄλλα; Μὴ γὰρ καὶ ἡ Ζάκυνθος δὲν παρετραυλίσθη εἰς *Zante*, ἡ Νάυπακτος εἰς *Lepanto*, ἡ Μονεμβασία εἰς *Malvasia*, οἱ Δωριεῖς εἰς *Λοιδωρίκι*, ἡ Ὑδρα εἰς *Sidia*, *Sidra* καὶ *Νύδρα* (α); Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ λόγος περὶ εἰκασίας ἐκ τῶν λέξεων Ἀλιούσσης καὶ Σπέτσας παραγομένης, δὲν εἶναι ἄρα γε εὐλογωτέρα ἡ ἐξῆς; Ὁ Στράβων λέγει, ὅτι ἡ καθ' ἑκάτερα τῆς ἄκρας Στρουθοῦντος παραλία ἐκαλεῖτο Ἀλιαί, οἱ δὲ κάτοικοι Ἀλιεῖς καὶ ὄνομα καὶ πρᾶγμα, διότι ἦσαν θαλαττουργοὶ ἄνδρες, καὶ ὅτι ὑπῆρχεν ἐν Ἑρμιονίδι καὶ πόλις Ἀλιαί (β). Ἄρα τί φυσικώτερον ἢ νὰ κληθῇ Ἀλιούσσα ἡ προσκειμένη εἰς τὴν παραλίαν ταύτην νῆσος Χηνίστα (γ);

Πορτοχέλιον ἢ εἰς τὴν Κοιλάδα. Ὅπως δὲ ποτε μόνον τοῦ ἐπείρου τῶν δύο τούτων λιμένων ποιεῖται μναίαν ὁ Παυσανίας, ὅστις οὐδὲ τοῦ εὐρωτάτου καὶ ἱστορικοῦ λιμένος Βώχωνος τοῦ Πόρου μνημονεύει.

(α) Περὶ τοῦ παρισσώσαντος σ λαλοῦμεν καὶ κατόπιν.

(β) Βιβλ. 8, σελ. 373. Καὶ ὁ Κεῖπερ ἐπιγράφει τὸ δυτικομασηδρινὸν μέρος τῆς Ἑρμιονίδος, ἦτοι τὸ ἀπέναντι τῆς Πέτσας μέρος τοῦ Κρανιδίου, Ἀ λ ι α ῖ. Εἶναι περίεργον ὁμοῦς, ὅτι κατὰ τῆς ἐπικρατοῦσης γνώμης, ὅτι χώρα τῶν Ἀλιέων ἦν ἡ δυτικομασηδρινὴ παραλία τῆς Ἑρμιονίδος (ὅρα σύμφωνον καὶ χάρτην τοῦ Κεῖπερ), ἀντιμάχονται δύο χωρία τοῦ Θεουκιδίδου, ἦτοι τὸ ἐν ἀριθ. 56 τοῦ β' Βιβλίου καὶ τὸ ἐν ἀριθ. 54 τοῦ δ' Βιβλίου. Διὰ τῶν χωρίων τούτων ὁ Θεουκιδίδης τίθησι γῆν τινα Ἀλιάδα, ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν Ἀλιάτιδα, μεταξὺ Τροιζηνίας καὶ Ἑρμιονίδος, καὶ ἐνδέχεται νὰ ἐννοῇ τὴν παραλίαν μεταξὺ Σκυλλαίου καὶ τῆς ἄλικης Θερμασίας, ἢ δὲ πόλιν τῶν Ἀλιέων ἠδύνατο νὰ ᾗναι εἴτε εἰς τὴν προμνημονευθεῖσαν ἀπέναντι τοῦ νησιδίου Σουπίδας ἀκτὴν, εἴτε εἰς τὴν μασηδρινωτέραν παραλίαν, πλησίον τῆς ἄλικης Θερμασίας, τὴν καλουμένην νῦν Περιβίλαν, ὅπου καὶ ἀγκυροβολοῦσι πλοῖα.

(γ) Ἀλλ' ἂν ἔπρεπεν ἀφεύκτως νὰ παραγάγωμεν τὴν ὀνομασίαν ἐκ ξένης γλώσσης, δικαιότερον ἠδυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι, ἐπειδὴ ἡ πίτος (λατίν. *pinus* ἐκ τοῦ ἑλλην. *πίνος*, ἔθεν *πίναξ*) εἶναι συνώνυμος τοῦ πέντης (ἥτις εἶναι ἀγρία πίτος), αὕτη

(α) Ἀμφοτερίζεται ὑπὸ τῶν συγγραφέων, ὡς ῥηθήσεται κατωτέρω, ἂν ἡ ἐν τῇ βιβλίῳ β' κεφ. 26 τοῦ Παυσανίου περικοπὴ, « Μάσπητι δὲ . . . ἐπινείω ἐχρῶντο Ἑρμιονεῖς, » ἀνάγεται εἰς τὸ

Τὰ δὲ ἐκ τῆς σημερινῆς ὀνομαστικῆς τῆς Πέτσας καὶ τῆς πιτυοφόρου αὐτῆς ιδιότητος ἐπιχειρήματα ἐμοῦ παρέδραμεν ὁ κ. Ανάργυρος ἡ ὀλιγώρως διηλθόν. Ἐν τούτοις ἀναγκάζεται καὶ αὐτὸς οὗτος νὰ ὀνομάζῃ τὴν νῆσον οὐ μόνον Σπέτσας, ἀλλὰ καὶ Πέτσας, ἄνευ τοῦ σ, εἰ καὶ ἄνευ λόγου μεταχειρίζεται τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν, ἀφοῦ λαλῶν πρὸς τοὺς οἰκίους του καὶ πρὸς πάντα Πετσιοῦτην καλεῖ εἰς ἐνικὸν ἀριθμὸν τὴν Πέτσαν. Ὡς ἐπιχείρημα, ὅτι ἐπαληθεύει ἡ ὀνομαστικὴ τῆς λέξεως πιτυοῦσας εἰς τὴν νῆσον Πέτσαν, εἶπον διὰ τῆς πρώτης μου δικτριᾶς, ὅτι καὶ νῦν τὸ δυτικομεσημβρινὸν τῆς νήσου μέρος φέρει πολλὰς πίτους. Τὴν ῥῆσιν μου δὲ ταύτην ἐξηγῶν ὁ κ. Ανάργυρος κατὰ γράμμα καὶ λησιμονῶν, ὅτι πρὸ πεντηκονταετηρίδος, ἦτοι πρὶν ἢ ἐκταῖρῃ ἢ πόλιν καὶ αὐξήσῃ ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς, ἐκαλύπτετο ὑπὸ πευκῶν καὶ ἔπην τὸ βορειοανατολικὸν τῆς νήσου μέρος, ὡς ἐνδεικνύεται τοῦτο καὶ ὑπὸ τῶν Σπατισιωτικῶν αὐτοῦ (α), ἀντιτάττει παίζων, ὅτι μᾶλλον ἢ ἀκατοίκητος καὶ μόλις τὸ πέμπτον τῆς Πέτσας ἀποτελοῦσα Ἀριστερά (Πατισπούλα), ὡς φέρουσα νῦν πλείονας πεύκας, ἔπρεπε νὰ κληθῇ Πιτυοῦσσα (β). Καὶ ὅμως δὲν φαίνεται ἄνευ λόγου δοθεῖσα ἡ ὀνομαστικὴ αὕτη καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας νήσους. Χώρα ἢ νῆσος πιτυοφόρος ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων οὐχὶ μόνον Πιτυοῦς—οὔντος, Πιτυοῦσσα καὶ Πιτυόννησος, ἀλλὰ καὶ Πιτύα. Ὁ Πανσενίας ὀνομάζει Πιτυόννησον μίαν τῶν παρὰ τὴν Αἰγίνα νήσων, τὴν οὖσαν καὶ νῦν ἐκ πευκῶν κατὰφυτον. Ὁ δὲ Στράβων (σελ. 588, πρὸς. καὶ σελ. 587 καὶ 585 στερ.) καλεῖ Πιτύαν πόλιν τινα τῆς Προποντίδος ἐν τῇ Κυζικινῇ, λέγων, «Πιτύα δ' ἐστὶν ἐν Πιτυοῦντι τῆς Περικινῆς, ὑπερκείμενον ἔχουσα πιτυώδες ὄρος,» ἦν ὁ Ὀμηρος (Ιλ. β. 829) Πιτυεῖαν καλεῖ. Ὁ αὐτὸς ἀναφέρει Πιτυοῦς, πόλιν Βοσπόρου, ἐπὶ δὲ Πιτυοῦσας δύο ἐν Ἰσπανίᾳ Βαλεαρίδας νήσους. Καὶ ἡ Σαλαμίς ὀνομάσθη ἀπὸ τοῦ φυτοῦ Πιτυοῦσας. Καὶ ὁ

δὲ λατινιστὴ καλεῖται *pisca*, ἄρα τὸ Πιτύα καὶ Πιτυοῦσσα μεταφράσθη διὰ τοῦ *pisca*, ὅθεν Πέτσα.

(α) Ἐν σελ. ρλγ. τοῦ Προλόγου.

(β) Μᾶλλον τοῦ 1821 αἱ λέξεις τῶν πλείων καὶ πολλὰ τραχυντήρια ἐγένοντο ἐκ τῶν ἐν τῇ νήσῳ πευκῶν, ὡς καὶ αἱ ἐροφαὶ τῶν μικρῶν εἰκῶν. Καὶ νῦν κόπτονται λαθραίως πεύκαϊ ἐκ τοῦ σωζομένου κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος θάλασσης οὐ μόνον διὰ καυσόξυλα, ἀλλὰ καὶ διὰ κατασκευὴν πλοισιρίων. Ἀλλὰ καὶ οὐδεμία πεύκη ἂν δὲν εὐρίσκατο ἐπὶ τῆς νήσου, πάλιν δὲν εἶναι ἀλάνθαστον σημεῖον, ὅτι καὶ πρὸ αἰώνων δὲν ἦτο πιτυοφόρος· διότι γινώσκωμεν ὅτι ἡ ἐν Αθήναις Ἀκαδημία, ἥτις εἶναι ὅλως ἄδενδρος, τὸ πάλαι ἦν δειδροφορωτάτη. «Ἀκαδημίαν ἔκειρεν (ὁ Σύλλας) δειδροφορωτάτην τῶν προαστειῶν οὖσαν» (Πλούταρχ. ἐν βίῳ Σύλλας, § 12). «Πλάτων διέτριβεν ἐν Ἀκαδημίᾳ· τὸ δ' ἐστὶ προαστειον ἀλσώδες» (Λαέρτ. 3, 7). Ὁ Πλίνιος ἐν φυσ. ιστορίᾳ, 12 § 9, λέγει, «ὅτι ὑπῆρχαν ὑψιπετεῖς πλάτανοι περὶ τὴν Ἀκαδημίαν.» Αἱ περιώνυμοι εἰς τὴν ἀρχαιότητα πεύκαϊ τοῦ Πηλίου ἐξηφανίσθησαν, ὥστε σήμερον οὐδὲ μία πεύκη εὐρίσκαται ἐπὶ τοῦ Πηλίου. Ἰδε φιλόλογ. πᾶριγγα Φιλ. Ἰωάννου, σελ. 191.

Πομπώκος Μέλαις μνημονεύει Πιτύας τινὸς ἐν τῇ Ἰλλυρίᾳ. Καὶ ὁ Κορνήιος (ἐν Ἀτάκτ. 3, σελ. 23) ἀναφέρει Πίτυν χωρίον τῆς Χίου πλησίον Βολισσοῦ, ὅπερ λέγεται καὶ νῦν Πιτυός, ὅθεν ὀνομάσθη καὶ ὅλη ἡ νῆσος Πιτυοῦσσα (α). Τέλος, οὐδ' αὐτὸς ὁ κ. Ανάργυρος θεωρεῖ ἄνευ σηματικῆς τὴν λέξιν Πιτυοῦσσαν, διότι θέλων νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἰδέαν του, ὅτι Πιτυοῦσσαν εἶναι ὁ πρὸς βορρᾶν τῆς Πέτσας σκόπελος Μπροῦμπουθι καλούμενος, ὁ μηδεμίαν πίτυν ἢ ἄλλο φυτὸν φέρων, λέγει ὅτι ἐκλήθη οὗτος Πιτυοῦσσα, ὡς ἔχων σχῆμα κουκουναριᾶς ἢ φουντωτῆς πεύκης!

Ἀλλὰ δύναται ἄρ' γε σπουδαίως νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι σκόπελος ὅλως πατρώδης, ἄβυτος καὶ ἐκτάσεως μόλις χιλίων πεντακοσίων τετραγωνικῶν μέτρων, ἦγον τοσοῦτον μικρὸς, ὥστε μόνον ὑπὸ τῶν μεγάλων γεωγραφικῶν πινάκων σημειοῦται (β), ἔστω τὴν ἄξιωματικὴν μέριμναν τοῦ Πανσενίου, κατονομάσκατος αὐτὸν Πιτυοῦσσαν; Τοῦ σκόπελου τούτου εἶναι δεκάκις μεγαλειτέρα ἡ Χηνίτσα, ὡς καὶ ἕτεροι δύο παρὰ τὴν Κορκυαὴν καὶ τὴν Κοιλιάδαν νῆσοι καὶ αἱ δύο νῆσοι Τσελλεθίναι καὶ ἄλλαι παρὰ τὴν Ἰδραν εἶναι πεντάκις μεγαλειτέρα ἢ μία τῶν παρὰ τὴν Πατισπούλαν (Ἀριστεράν) τριῶν νησίδων, ἦτοι ὁ Ἄγιος Ἰωάννης· εἶναι τριπλασίως μεγαλειτέρα ἑκατέρα τῶν δύο ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Φλαμπόρου νησίδων (γ). Πόθεν λοιπὸν νὰ πεισθῶμεν, ὅτι προὔτιμῃσεν ὁ Πανσενίας νὰ συγκαταλέξῃ τὸν σκόπελον τοῦτον μετὰ τῆς Πέτσας καὶ τῆς Πατισπούλας; Ἄν ἡ προτέγχις ἐκληθῇ ὡς λόγος εἰς τοῦτο, τότε πιθικωτέρῃ ἤθελεν εἶσθαι ἡ εἰκασία, ὅτι ὁ Πανσενίας ἐνδεικνύει ὡς τρίτην νῆσον τὸν Ἄγιον Ἰωάννην. Ἀπέναντι δὲ τῆς καθ' ὅλους τοὺς λόγους μᾶλλον σημαντούσης ταύτης γείτονος νήσου, πῶς ἐπιμένει ὁ κ. Ανάργυρος

(α) Παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ ἀναγινώσκωμεν. «Πιτύα, πόλις μετὰ τὴν Πάριον καὶ Πριάσσει· τὸ ἐθνικὸν Πιτυοῦς. Πιτύα, πόλις Καρίας· οἱ πολῖται Πιτυῖται (ἄρα καὶ Πιτυῶται). Καπίων δὲ αὐτὴν διὰ δύο σ λέγει Πιτυοῦσσαν. Πιτυοῦσαι, νῆσοι διάφοροι, ἃς πιτυώδεις καλεῖ Ἀλκμάν· τὸ ἐθνικὸν Πιτυοῦσσιος.» Οὕτω δὲ καὶ ἐξ ἄλλων δένδρων καλοῦνται πολλαὶ πόλεις καὶ νῆσοι, εἰς τὴν Πύκην, νῆσος ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Αἰονάδεως, οἱ δὲ κάτοικοι Πυκίνοι (Στράβ. 305). Ελαίη, Ελαίους, Ελατιοῦσαι, ἑλάτεια. Ἐπὶ δὲ κατὰ Εὐστάθιον, 433, Κοτινοῦσα, Ερεκουῦσα, Κερραεῦς, Ραμνεῦς, Μυρρίνουσαι. Οὕτω καὶ σήμερον Συκαμινέα, Κρανειά, Καστανιά, Μηλιαῖς, Κυθωνιαῖς. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Πελοπόννησος Μωρέας ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ πληθους τῶν ἐν αὐτῇ μωρεῶν καὶ οὐχὶ ἀπὸ τῆς Σλαβικῆς γλώσσης, ὡς τινες δογματίζονται πρὸς τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων ἔγραψαν.

(β) Εἶναι κυρίως εἰπεῖν ὕψος, ὡς καὶ ἄλλαι δύο παρακείμεναι, φέρουσα ἕως ἄνωθεν, συνεπεῖς ἀκμήσεως κορυφῆς, μεγάλους τινὰς θαλασσίους λίθους ἐν εἴδει κωνοειδοῦς σωρεῖ.

(γ) Τὴν περὶ τοῦ μεγέθους τῶν νήσων ἀντιπαράβολον ποιῶ ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν ὁρογραφικὸν τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως χάρτην, ἀπέναντι τοῦ ἀποίου πρέπει νὰ σιγᾷ παντὸς ἄλλου ἢ γνώμη. Τὸν χάρτην τοῦτον δύναται τις νὰ συμβουλευθῇ προχείρως ἐν τῷ παρ' ἡμῶν ἱποργεῖον τῶν Ναυτικῶν.

ἀναφέρων ἐπικνηκνυμένως ὡς συμπεληγάδας, γύσει πρὸς Ἀλβίνας συνεχομένης, τὴν Πετσοπούλκην, τὴν Πέτσαν καὶ τὸ Μπρούμπουθι;

ἔχει λοιπὸν ἄδικον ὁ κ. Ἀνδργυρος ἐπιμένων ὅτι Ἀλιοῦσσα μὲν εἶναι ἡ Πέτσικ, Πιτυοῦσσα δὲ ὁ σκόπελος Μπρούμπουθι. Βεβηκίως Ἀλιοῦσσα εἶναι ἡ παρκακρυμένη μὲν τῇ Πέτσικ, ἀλλὰ μικροῦ λόγου Χηνίτσα διὸ καὶ εἰς μόνον τὸν Πικυσανίαν καὶ τὸν κακῶς παρκακρύσαντα αὐτὸν Μελέτιον ἀπκνυόμεν τὴν λέξιν Ἀλιοῦσσαν, τοῦ Πλινίου μηδεμίαν ποιουμένου αὐτῆς μναίνου, τοῦ δὲ Πομπωνίου Μέλα δύο μόνον νήσους ἀναφέροντος ἐν τῷ Ἀργολικῷ κόλπῳ, τὴν Πιτυοῦσσαν καὶ τὴν Ἀριστεράν. Καὶ ὅντως ἡ κατὰ παρκακρυφάν τῆς Πιτύας Πέτσικ καὶ ἡ Ἀριστερή (Πετσοπούλκ) εἶναι αἱ μόναι μεγάλαι ἐν τῷ κόλπῳ τούτῳ νῆσοι, τῶν ἄλλων εἰς οὐσῶν δεκάκις μικροτέρων καὶ τῶν πλείστων πατριῶδων καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνέκκθεν ἀκτοικητῶν. Οὐχ' ἦττον ὁ ἐκ Νεκπόλεως Φραγγίσκος Πιακέντζας (*L'Egée redivivo, Modona, 1688, σελ. 569*), κατὰ τὰς μαρτυρίας διχοφύων γεωγράφων, δίδων τὰς συγχρόνους ὀνομασίας τῶν περὶ τὴν Ἑρμιονίδα νήσων, καλεῖ τὴν μὲν Χηνίτσαν *Aliusa*, τὴν δὲ Πέτσικ *Spesice*, τὴν δὲ Πετσοπούλκην *Sette Pozi*, τὴν δὲ Ἰδραν *Sidra*, σημειῶν αὐτὰς διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων καὶ ἐν τῷ γεωγραφικῷ του χάρτι. Ἄρα διεσώζετο τῷ 1688 ἡ ἀρχαία ὀνομασία τῆς Χηνίτσας ὡς Ἀλιοῦσσης, ὡς διεσώζετο τῷ 1685 καὶ τῆς Πετσοπούλας ὡς Ἀριστερᾶς (ὅρα ἐν σελίδι 479), μόνως τῆς ὀνομασίας τῆς Πέτσας παρκακρυφείσης.

ἔλθωμεν ἤδη εἰς τὴν γεωγραφίαν τοῦ Μελετίου. Αὕτη οὐδεμίαν ἔδωκέ μοι ἀφορμὴν εἰς σπουδαίαν σκέψιν τυπωθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν Ἐνετίᾳ τῷ 1728, συνετέλεσε μὲν εἰς διάδοσιν γνώσεων γεωγραφικῶν, ἱστορικῶν καὶ μυθολογικῶν περὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὧν ἐστρεφεῖτο τὸ ἐκ πικυλῆς ἀμαθείας καὶ δουλοσύνης κατατρυχόμενον τότε γένος ἡμῶν, ἀλλὰ πλὴν τῆς πολλοῦ λόγου ὑπηρεσίας ταύτης, τὸ ἔργον τοῦ Μελετίου ἐπιστημονικῶς ἐξεταζόμενον εἶναι διττῶς ἀτελές, τουτέστι διὰ τε τὴν σύγχυσιν, δι' ἧς ἐκτίθενται ἀντικείμενα ἱστορικὰ καὶ μυθολογικά, καὶ διὰ τὴν ἑλλειψίν ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν τότε ὀνομάτων καὶ θέσεων τῶν παραλίων, τῶν νήσων καὶ τῶν πόλεων. Ὁ Μελέτιος μὴ περιηγηθεὶς αὐτὸς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἐδανείσθη τὰς πλείστας νεωτέρας ὀνομασίας ἐκ τῶν συγχρόνων αὐτῷ Ἰταλῶν καὶ Γάλλων γεωγράφων, οἵτινες ἐξ ἀγνοίας τῆς τε χώρας καὶ τῆς γλώσσης τῶν κατοίκων αὐτῆς, παρεμόρφωσαν ἐν πολλοῖς τερατωδῶς τὰ πράγματα. Παραφράσας κακῶς τὸν Πικυσανίαν, παρκατίθησιν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ταῦτα. « Οὐ σμακρὰν τοῦ Ναυπλίου εἶναι νῆσος Τρίκρανα, ὀνομαζομένη κοινῶς Καθαρῶ-

νης (α), καὶ ἄλλη περαιτέρω Ἀπεροπία καλουμένη ταύτης τῆς νήσου πρόκειται ὄρος, ὅπου λέγεται Βούπορθμος, καὶ οὐ πολὺ τῆς Ἀπεροπίας νήσου ἀφίστηκεν ἡ Ἰδρεῖα νήσος· μετὰ δὲ ταύτην αἰγιαλὸς παρῆκει τῆς ἡπείρου μηνοειδῆς, κοινῶς λεγόμενος Δρέπκνον καὶ Τράπκνον. Φλιοῦς, πόλις παρκακρυφείσης, κοινῶς λεγομένη Θερμίσσι, ἀφίσταμένη τοῦ Ναυπλίου πρὸς ἀνατολὰς 25 μίλια (β). Μετὰ τὸν Τάμον ποταμὸν εἶναι ἀκρωτήριον Στρατοῦντα λεγόμενον, καὶ πλησίον τούτου νήσος Ἀριστερᾶς (γ) λεγομένη, καὶ μετ' αὐτὴν ἄλλη ἡ Πιτυοῦσσα, καὶ μετὰ τὴν Πιτυοῦσσαν ἡ Ἀλευσὴ εἰς τὴν ἀκροθαλασσίαν τούτου τοῦ κόλπου ἦσαν αἱ ἄλλαι πόλεις, ἡ Ἀλικὴ καὶ μετὰ τὴν Ἀλικὴν ἡ Ἑρμιόνη, πόλις τὸ πάλαι κατὰ τὸν γεωγράφον οὐκ ἄσσημος, ἀπ' αὐτῆς ἐκλήθη καὶ ὁ περὶ αὐτὴν κόλπος Ἑρμιονικὸς, κτλ. » Καὶ ὁμοῦς ὀλίγον κατωτέρω λέγει πάλιν. « Ψηριαῖον πόλις, καὶ ἀντικρὺ τούτου Βουκέφαλα ἀκρωτήριον, καὶ νῆσος οὐ πολὺ σμακρὰν Ἀλιοῦσσα λεγομένη· αὗται αἱ νῆσοι, καὶ εἰ τις ἄλλη εἶναι πρὸς αὐτάς, μὲ κοινὸν ὄνομα Σπέτζικαι λέγονται. » Ἄρα κατὰ τὸν Μελέτιον ἡ ὀνομασία Σπέτζικαι ἀπεδίδετο οὐχὶ εἰς μίαν, ἀλλ' εἰς πολλὰς συμπαρακειμένας νήσους! Τὸ πιθανώτερον εἶναι, ὅτι ἡ Πέτσικ καὶ ἡ Ἰδρα, ληστευόμεναι ἔνθεν μὲν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν (γ), ἔνθεν δὲ ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν καὶ τῶν Γενουηνοῦν καὶ ἄλλων πειρατῶν, βραδύτερον ἐγένοντο γνωσταὶ διὰ τῆς ναυτιλίας αὐτῶν εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα.

Ῥητέον ἤδη περὶ τῆς παραφθορᾶς τοῦ ὀνόματος Πιτύας καὶ Πιτυοῦσας εἰς τὸ σημερινὸν Πέτσικ καὶ Σπέτσικ. Καὶ πρῶτον λέγω, ὅτι τὸ ὑπό τινων (οὐχὶ ὁμοῦς καὶ τῶν κατοίκων τῆς νήσου καὶ τῶν πλησίον αὐτῆς οἰκούντων, οἷον Ἰδραίων, Κρανιδιωτῶν, Τσακόνων καὶ ἄλλων) γραφόμενον ἐν ἀρχῇ σ εἶναι πρόσθετον καὶ πλεονάζον (δ). Εἶναι γνωστὸν, ὅτι τὸ σ προστίθεται καὶ ἀφαιρεῖται ἐν ἀρχῇ πολλῶν λέξεων καὶ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσ-

(α) Καρῶν λέγεται νῦν ἀκτὴ τις τοῦ Ναυπλίου πρὶν ἢ ἀφικθῶμεν εἰς αὐτοῦ εἰς τὴν νήσον Δασκαλί. Ενδέχεται ὁ Μελέτιος νὰ ἐννοῇ διὰ τῆς νήσου Τρίκρανον τὴν Πέτσικ· τοῦτο δύναται νὰ ἐπαχθῇ ἐκ τοῦ ὅτι κατόπιν ἀναφέρει τὰς νήσους Ἀπεροπίαν (Δακὸν) καὶ Ἰδραν· αἱ τρεῖς δ' αὗται νῆσοι εἶναι αἱ μεγαλύτεραι ἐν τῇ Ἀργολικῇ καὶ Ἑρμιονικῇ θαλάσσῃ.

(β) Ἡ ἀπόστασις τῆς ἀλικῆς Θερμασίας ἀπὸ τοῦ Ναυπλίου εἶναι πολὺ μεγαλύτερη.

(γ) Μόλις εἶχαν ἀλωθῇ τὸ Ναύπλιον ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν τῷ 1715 καὶ ὀλίγον ἔπειτα ἡ Μονεμβασία· ὁ δὲ Μελέτιος ἐξέδωκε τὴν γεωγραφίαν του, ὡς προείρηται, τῷ 1728.

(δ) Σπετσιώτας καὶ Πετσιώτας καλοῦσι τοὺς κατοίκους τῆς νήσου, κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα, ἢ τε κυβερνήσεις καὶ αἱ διάφοροι κοινότητες, ὡς καὶ αἱ τότε ἐφημερίδες, ἔτοι τὰ Χρονικά τοῦ Μεσολογγίου, ὁ Φίλος τοῦ Νόμου καὶ ἡ Γενικὴ Ἑφημερίς· μόνον δὲ μετὰ τὰ πρῶτα τῆς ἐπαναστάσεως ἐστὶ κατέστη γενικωτέρα ἐν τῇ ἐπισήμῃ ἀλληλογραφίᾳ ἡ ὀνομασία Σπέτσικαι.

σης, οἶον μικρὸς καὶ σμικρὸς, κύπτω καὶ σκύπτω, κόνις καὶ σκόνη, μίγω καὶ σμίγω, πιθαμὴ καὶ σπιθαμὴ, βῶλος καὶ σβῶλος. Ἡ δὲ ἐναλλαγὴ τοῦ *ε* εἰς *ε* (Πιτύα, Πετύα καὶ Πέτσα) εἶναι καὶ αὐτὴ συνήθης, μάλιστα ἐν τῇ λαλουμένῃ. Οὕτω τὸ πίπτω λέγομεν πέπτω· ἐδικός μου ἀντὶ ἰδικός μου ἢ εἰδικός μου (εἶδος)· τὸ πάλιν χυδαιέστερον πάλαι προφέρεται κατ' ἀποβολὴν τοῦ *γ* καὶ τροπὴν τοῦ *ε* εἰς *ε*· τὸ ξενικὸν πέπερι, πιπέρι. Οὕτω καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἰστὴν καὶ ἐστὶν, καθίζειν καὶ καθέζεσθαι. Τέλος, ἡ Μίλητος, μία τῶν δώδεκα Ἰωνικῶν πόλεων, ἐπιφανεστάτη τὸ πάλαι, σήμερον καλεῖται Μέλκισσο (α). Ἀλλ' ὁμολογητέον, ὅτι οὔτε ἡ τοῦ *σ* προσθήκη, οὔτε ἡ τοῦ *ε* εἰς *ε* τροπὴ, ὅσον τὸ ξενόφωνον τοῦ ἡνάγκασε τὸν κ. Ἀνάργυρον νὰ ζητῇ τὰ ἔχνη τῆς λέξεως Πέτσας εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν. Τῷ ὄντι ὁ βάρβαρος συλλαβισμὸς *τσ* καὶ ὁ τούτου βαρβαρώτερος *τζ* (διότι συμπίπτουσι τρία σύμφωνα τοῦ), ἐν ἐκκληρονόμησεν ἡ λαλουμένη ἐκ τῆς μετὰ τῶν Ἰταλῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας καὶ ἀμαθείας ἐπιμιξίας, κατέστησε πολλὰς Ἑλληνικὰς λέξεις ἀγνώστους, ἀλλὰ δὲν πρέπει διὰ τοῦτο ἀδιακρίτως νὰ νομίζωνται Ἰταλικά. Ὁ Κοραῆς (ἐν βίῳ Ἀράτου, σελ. 434) λαλῶν περὶ τοῦ *τσάπα* καὶ *τσαπίου*, ὅπερ ἐκ τοῦ *σκάπα* (σκάπτω, σκαπάνη) ἔγινε μεταβολὴ τοῦ *σκ* εἰς *τσ*, προστίθουσιν· «οὐ γὰρ ὑποληπτέον παρὰ τοῦ Ἰταλικοῦ *zarra*, ἀλλὰ τὸναντίον τοὺς Ἰταλοὺς παρ' Ἑλλήνων λαθεῖν τοῦ γεωργικοῦ σκεύους τοῦνομα, καθὼς καὶ ἕτεροι ἐσημειώσαντο».

Τὸ *τσ* τίθεται 1) ἀντὶ τοῦ *τ*· οἶον τσιτσυρίζειν ἀντὶ τιτυρίζειν, τσίτσουκας ἀντὶ τέτυξ-υγος, ἐνθα καὶ τὸ *ε* ἐτράπη εἰς *ι*· πιτσυλίζω ἀντὶ πιτυλίζω· ῥητίνη καὶ ῥητινήτης ἐγένετο ῥετσίνη καὶ ῥετσινάτος· 2) ἀντὶ τοῦ *κ*, οἶον Τσία, τσίχλα, Τσάκωνας, Τσακωνιά, ἀντὶ τῶν Κέως ἢ Κία, κίχλη, Κάικωνες, Καυκωνία· 3) ἀντὶ τοῦ *θ*, ὡς τὸ σκαντσόχοιρος ἀντὶ ἀκανθόχοιρος· 4) ἀντὶ τοῦ *χ*, ὡς Δουράτσο ἀντὶ Δυρράχιον· 5) ἀντὶ τῶν δύο *ττ*, ὡς τὸ κότσυφος ἀντὶ κόττυφος· 6) καὶ συνηθέστερον ἀντὶ τοῦ *σκ*, μάλιστα εἰς τὴν ὑποκοριστικὴν κατάληξιν -ισκος, ισκη, οἶον καρδίτσα, κοιλίτσα, κορίτσι (ἀντὶ κορίσκη, κορίσκιον)· οὕτω καὶ πόλεων ὀνόματα, Κωνσταντσα (Κωνσταντία), Κερνίτσα (Κερνίκης Ἐπίσκοπος, ὁ Καλαβρύτων) ἀντὶ Κερύνεια, Τσερίγο τὰ Κύθηρα καὶ πλεῖστα ἄλλα.

Καὶ τινων μὲν ἐκ τῶν σημερινῶν ὀνομάτων εἶναι πρόδηλος ἡ πρὸς τὰ παλαιὰ ταυτότης, καὶ οὐδεὶς ἀμφισβᾷλλει ὅτι τὰ νῦν Γουῦρα εἶναι ἡ παλαιὰ νῆσος Γύαρρος, ἡ Λυάκουρα Λυκωρεῖα, τὸ Χρισσὸ ἡ Κρίσσα. Πολλὰ ὅμως τοσοῦτον παρεφθάρησαν, ὥστε

(α) Ἰδ. Συγχῆδ. Ἱερ. Κοραῆ, σελ. 399.

μετὰ πολλῆς δυσκολίας ἀνκαλύπτεται ἡ πρὸς τὰ παλαιὰ συγγένεια αὐτῶν, οἶον Πουντονίτσα (Ὅπου· οῦντος, Ὅπουντία), Λιφοκουτάλα (Ψυττάλεια), Μαινίδι ἢ μάλλον Μαινίδι (Παιονίδα), Ἐμενκί (κατὰ τὸν Μελέτιον) αἱ Ἀλαλκομεναί (α). Οὐδὲν λοιπὸν τὸ παράδοξον, ὅτι ἡ Πέτσα εἶναι ἡ Πετύα, Πιτύα καὶ Πιτυούσσα, οἱ δὲ Πετσιῶται οἱ Πετυῶται, Πιτυῶται καὶ Πιτυᾶται· διὸ καὶ οἱ ἐπιμελῶς τοπογραφίαν τῆς Ἑλλάδος γράψαντες καλῶς ποιῶντες προσέσχον τὸν νοῦν εἰς τὰ νῦν ὀνόματα τῶν τόπων (β).

Ἡ ἐκδοθεῖσα τῷ 1703 ἐν Ἀμστελδάμῳ γαλλικὴ μετάφρασις τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου τοῦ D'Arper σημειοῖ τὴν Πέτσαν Spetie (ὅ ἐστι Πετύαν καὶ Πιτύαν), τὴν δὲ Πετσοπούλαν Sette pozzi, τὴν δὲ Ἰδραν Sidra· ἐντεῦθεν ἴσως καὶ ὁ Κούμας λέγει τὴν Πέτσαν Spetiar, τοὺς δὲ κατοίκους αὐτῆς Σπετιώτας (γ). Καὶ ὁ Galloni (Cos. Ture, σελ. 245) ἀναφέρειν τὸ γενόμενον κατὰ τὸν 17 αἰῶνα ναυάγιον τοῦ Ἑνετικοῦ στόλου ἐν Αἰγαίῳ, μνημονεύει καὶ τῆς Πέτσας, καλῶν αὐτὴν Spetia. Ἄρα μόνον ἄφοῦ ἡ Πετύα παρεφθάρη εἰς Πέτσαν, τότε καὶ οἱ νεώτατοι γεωγράφοι μετέβαλον τὴν Spetia εἰς Spezia καὶ Spezie (δ), παρασυρθέντες ἴσως καὶ ἐκ τῶν λέξεων Spezze, Specie καὶ Specia, δι' ὧν καλεῖται Ἰταλικὴ τις πόλις κειμένη ἐν τῇ μεταξὺ Λιβόρνου καὶ Γενούης παραλίᾳ (ε). Ἐκ τῶν ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν γλώσσῃ ἐκδεδομένων γεωγραφικῶν ἡ τοῦ Δανιήλ, τυπωθεῖσα τῷ 1791, καὶ ἡ τοῦ Θεοτόκη, τυπωθεῖσα τῷ 1804, οὐδὲν περὶ Πέτσας λέγουσι· μόνη δὲ ἡ τῷ 1808 ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Καπετανάκη μετάφρασις τῆς γεωγραφίας τοῦ Γασπάρεως λέγει τὴν Πέτσαν Σπέτσια, εἰς πληθυντικὸν ἀριθμὸν· τὸναντίον ἡ νεωτέρα γεωγραφία τοῦ Πύρρου καλεῖ τὴν νῆσον Πέτσιν, τοὺς δὲ κατοίκους αὐτῆς Πιτσιώτας·

(α) Τραχυφωνότερον πάντων ὁμολογουμένως εἶναι ἡ παρὰ τὸν Ὀλυμπον κομόπολις τῆς Θεσσαλίας Τσαρίτσανη, παρὶς τοῦ αἰετῆρος Οἰκονόμου. Καὶ ὅμως ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος δὲν εἰδίστασε νὰ ἐτυμολογήσῃ αὐτὴν ἐκ τῆς παρὰ τὸν Ὀλυμπον ἀρχαίας πόλεως Κυρητίας, λέγων· «Πιθανώτατον εἶναι καὶ τὴν Κυρητίαν εἰς Καρητίαν καὶ Τσαριτοῖαν (εὐρηται δὲ καὶ ἐν ἀρχαίῳ κώδικι Τζαρίτζια γεγραμμένον τὸ ὄνομα) καὶ Τζαρίτζανην τέλος, εἴτε ὑπὸ τῶν εισβαλόντων Σκλαβόνων, εἴτε καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐκβαρβαρωθείσης συνηθείας μεταπεπλάσθαι (ἰσχυρὰ περ καὶ αὕτη γ' ἐξέποτ' ἤρξατο τὸ κ πολλὰκις εἰς τὸν φθόγγον τοῦ *τ* παραφθεῖσθαι, τετριγεῖα κατὰ τοὺς Ἰταλοὺς καὶ τοὺς ἄλλους τὴν Ἑλλάδα λεγόμενους)». Δοκίμ. Γ', σελ. 263.

(β) Ὁ Πλουτάρχος ἐν 28 κεφαλαίῳ τῶν Κορινθιακῶν καλεῖ Ἀνιγραίαν ὁδὸν τινα εἰς Ἀργεὺς πρὸς τὸ Ἄστρες, ἥτις τὰ νῦν λέγεται σ τ ρ ᾱ τ ε τ ῆ ς γ ρ η α ε.

(γ) Ἱστορ. τῶν ἀνθρώπων πράξεων, 18', σελ. 552.

(δ) Ὁ τοῦ Robert Atlas Universel τοῦ 1757 λέγει τὴν Πέτσαν Specie, ὡς καὶ Ὁλλανδικὸς τις χάρτης τοῦ 1822, ὁ δὲ ὑπὸ F. Fried ἐκδοθεῖς τῷ 1824 γερμανικὸς χάρτης τῆς Τουρκίας τὴν καλεῖ Spuzia, ὡς καὶ ὁ χάρτης τοῦ Vandermaelen τοῦ 1827.

(ε) Ὅρα ἀποδιδεμένης τῆς ὀνομασίας ταύτης εἰς τὴν εἰρημίνην πύλιν ἐν τῷ γεωγρ. λεξικῷ τοῦ B. La Martinière, τῷ ἐκδοθέντι ἐν Ἑνετίᾳ τῷ 1757.

ὡσχύτως καὶ οἱ νεώτεροι Ἀγγλοὶ Λήκ καὶ Οὐίλλιαμ Γέλλ καλοῦσιν αὐτὴν εἰς ἐνικὸν ἀριθμὸν (α). Ἄρα ὁ παρ' ἡμῖν πληθυντικὸς ἀριθμὸς *Σπέτσαι* καὶ *Πέτσαι*, ὅστις διαφεύδεται ὑπὸ τῶν κατοίκων καὶ τῶν γειτόνων αὐτῶν, οὐδεμίαν ἄλλην πηγὴν φαίνεται ἔχων, ἢ τὴν ἐκ τοῦ ἀκατανόητου χωρίου τοῦ Μελετίου, καλοῦντος *Σπέτζαι* πολλὰς ὁμοῦ νήσους! Ὅτι ἡ Πέτσα ἐκκαλεῖτο εἰς ἐνικὸν ἀριθμὸν, κατὰ παραθορὰν τῆς Πιτύας καὶ Πατύας, καὶ πρὶν ἢ εἰσβάλλωσιν οἱ Ἀλβανοὶ εἰς τὴν Ἑρμιονίδα, ἦτοι κατὰ τὸν 18 αἰῶνα, ἔστωσαν εἰς ἀπόδειξιν καὶ ταῦτα, ἅπερ ὀφείλω εἰς τὴν ἀξιόπαινον ἐπιμέλειαν τοῦ γνωστοῦ ἤδη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ καὶ πολλὰ ὑπεσχονομένου ἐν τῷ μέλλοντι κ. Κ. Σάβη. Ὁ Καταλὼνιος Ραμὼν Μουντανέρ ἀναφέρει τὴν Πέτσαν διὰ τοῦ ὀνόματος *Pace*, προσομοιωθεὶς ἐν αὐτῇ πρὸς ἀναψυχὴν τῷ 1308. « *C' inbarammo subito e partimo da Negroponte e andammo a rinfrescari all' isola di Sette—Pace, à la Sidia (Ἰδραν), a Malvasia (Μονεμβασίαν), a Malea, al porto di Gualtes (Πορτο-Κάγιο), a Corone, e da Corone ce ne andammo all' isola di Sapienza (Ε).* » Σημειώτεον δὲ, ὅτι τὸ προσκείμενον τῷ *Pace*, *sette*, οὐδὲν ἄλλα ἐστὶν ἢ γελοία συγχώνευσις τῆς προθέσεως εἰς καὶ τοῦ ἄρθρου τῆς, ὡς τὰ *Sta—Limne, Stan—Co, Stives* (Θῆβαι), κτλ. (γ). Προσέτι ἐν τῷ Καταλονικῷ χάρτῃ τοῦ 1375 σημειοῦται ἡ Πέτσα ὡς *Spatis* ἐν τῇ ἀπκριθμῇ τῶν παραλίων, τῇ ἀρχομένη ἀπὸ Μιτυλήνης, Ποντικούσης, Δίμνου, Σκοπέλου, Κύμης, κτλ, καὶ τελευτῶσθαι εἰς τὴν Πέτσαν (*Spatis*) καὶ τὰ Κόθηρα (δ). Ἀλλὰ καὶ ὁ Νεαπολίτης γεωγράφος *Francisco Piacenza*, περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω, εἰς ἐνικὸν ἀριθμὸν ἀναφέρει τῷ 1685 τὴν Πέτσαν, ἦτοι *Spescie*, λέγων ὅτι ὁ μὲν Αὐλενόττης καὶ ὁ Λαουρεμβέργιος γράφουσιν αὐτὴν *Specie*, οἱ δὲ νηυτικοὶ τὴν καλοῦσιν ἀδιαφόρως *Spescie, Specie, Spesce*. Τέλος, πρὸς μείζονα ἀπόδειξιν, ὅτι τὸ σ προσετέθη εἰς τὴν λέξιν *Πέτσαι* ἐκ τῆς προθέσεως εἰς, φέρομεν τοῦτο. Ὁ *Ricaut* (ε)

(α) Μάλιστα δὲ ὁ πρακτικὸς Λήκ τὴν καλεῖ *Ρετσα*, ὡς τὴν ἔχουσι βεβαίως ὀνομαζομένην ὑπὸ τῶν κατοίκων καὶ τῶν γειτόνων αὐτῶν ὁ δὲ Κούρτιος τὴν ὀνομάζει *Spetza* καὶ *Spezzia*.

(β) *Cronica del Muntaner*, trad. di Filippo Moisé. Firenze, 1844, σελ. 528.

(γ) Ἐνταῦθα εἰκάζω, ὅτι ἡ ὀνομασία *Sette Pozzi*, ἢ ἀποδίδουσιν ἀρχαῖοι τινες εἰς τὴν Πατροπούλαν, ἀρμόζει κατὰ παραθορὰν εἰς τὴν Πέτσαν, ἦτοι εἶναι ἀντὶ τῶν *Sette Pozzi, Sta—Pezza, Sta—Pace, Sta—Patis* εἰς τοῦτο δένεισχύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι, ὁ Βενεδέττος Βερδόντης, γεωγράφος ἐκ Παδουῆς, ἐκδόους γεωγραφίαν τῷ 1328, σημειοῖ τὸ κατὰ τὴν δυτικωμεσημερινὴν παραλίαν τῆς Ἑρμιονίδος σύμπλεγμα νήσων διὰ τῶν λέξεων *Sette Pozzi*.

(δ) *Notice d' un Atlas en langue catalane*, par Buchon et Tastu, ἐν ταῖς *Notices des Manuscrits*, tom. XIV.

(ε) *Histoire de l' église Grecque*, σελ. 360.

περὶ τὰ μέσα τῆς 17 ἑκατονταετηρίδος ἀρυσθεὶς ἐκ τῶν ἐπιστήμων ἀρχείων τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης τὴν στατιστικὴν τῶν φόρου ὑποτελῶν νήσων, γράφει *Especii* τὴν νήσον Πέτσαν, ὅ ἐστιν εἰς *Πέκιαν* αὐτῷ, κατὰ τὸν Κοραῆν (α), καὶ τὰ τουρκικὰ Εἰσμύρ ἀντὶ εἰς Σμύρνην, Εἰσόνικ, ἀντὶ εἰς Νίκαιαν, Εἰσμίτ ἀντὶ εἰς Νικομήδειαν.

Ἰκανά ταῦτα περὶ τῆς Πέτσας ὡς Πιτύας, Πιτύας καὶ Πιτυούσσης. Ἐπιτραπήτω μοι ἤδη καὶ ἡ ἐξῆς παρέκθεσις.

Ἄν τὸ ἀκρωτήριο Κορκιὰ δὲν εἴναι ἡ ἄκρα Βουκέρφαλα, μένει παραδόξως αὐτὸ πάντῃ ἀμνημόνευτον ὑπὸ τοῦ Πουσάνιου, καὶ τοὶ ἀποτελοῦν τὴν δυτικοαρκτικὴν ἐν τῷ Ἀργολικῷ κόλπῳ ἄκραν τῆς Ἑρμιονίδος, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀντίθετος τῆς ἀριτικοαρκατολικῆς ἄκρας τοῦ Σκυλλαίου. Ἐσφαλμένως δὲ τίθησιν ὁ Κεῖπερτ ἐν τῷ ἀκρωτηρίῳ ταύτῃ τὴν ἄκραν Στρουθοῦντος διότι, κατὰ τὴν ἐν 26 κεφαλῇ περιγραφὴν τοῦ Πουσάνιου, εἰς τὴν ἄκραν ταύτην φέρει ὁδὸς ἐκ Μάστητος ἐν δεξιᾷ οὐσὰ ὅπου δὲ καὶ ἂν θέσωμεν τὸν Μάστητα, εἴτε εἰς τὸ Χέλιον, εἴτε εἰς τὴν Κοιλιάδα, ἢ πρὸς τὴν Κορκιὰν ὁδὸς ἐν ἀριστερᾷ τυγχάνει. Ὅθεν ὀρθῶς ἀναζητοῦσιν ὁ Κούρτιος καὶ ὁ Λήκ τὴν ἄκραν Στρουθοῦντος εἰς τὸ ἐσχάτον τῆς Ἑρμιονίδος πρὸς τὴν Ἐπιδαυρίαν ὄριον (β). Ἀλλὰ τὸ κείμενον τοῦ Πουσάνιου περὶ τῶν 250 σταδίων ἀπὸ Στρουθοῦντος μέχρι Βολεῶν καὶ Φιλανορίου εἶναι, κατ' ἐμὲ, παρεφθαρμένον διότι ὑπολογιζομένης τῆς ὥρας πρὸς εἴκοσιν ὀλυμπιακὰ στάδια, ἡ τῶν δώδεκα καὶ ἡμισείας ὥρων ἀπόστασις εἶναι μείζων τῆς ἀπὸ Κρανιδίου εἰς Ναύπλιον. Τὸ δὲ κατὰ τὴν σημείωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σταδίων ἀμάρτημα προέκυψε πιθανῶς ἐκ τῆς συγχύσεως τῶν ἀριθμῶν ΗΗ [Δ] καὶ ΗΠ, ὅπερ σύνηθες ἐν ταῖς ἀντιγράφοις διότι τιθεμένου τοῦ Στρουθοῦντος ἐν τῷ ἐσχάτῳ τῆς Ἑρμιονίδος πρὸς τὴν Ἐπιδαυρίαν ἀκρωτηρίῳ, ἦτοι παρὰ τὴν νῦν Βουρλιάν, ἡ ἀπ' αὐτοῦ μέχρι Βολεῶν ἀπόστασις δὲν δύναται νὰ ᾔναι διὰ τῶν ὁρέων ἀνωτέρω τῶν πέντε καὶ ἡμισείας ὥρων.

Ὁ Λήκ καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπωτάτην κατὰ τὸ σωζόμενον κείμενον τοῦ Πουσάνιου θέσιν τῆς ἄκρας Στρουθοῦντος, εἰκάζει ὅτι ἡ ἀρχαία Ἀσίγη ἔκειτο εἰς τὸ νῦν παρὰ τὸ Ναύπλιον Τολόν. Δὲν δύναμαι ὁμῶς νὰ συμφωνήσω μετ' αὐ-

(α) Ἐν σημειώσεσιν εἰς Ἰσοκράτους πανηγυρικόν.

(β) Ἄν ὁμῶς ἀπειδείχθῃ ποτε, ὅτι ἄκρα Στρουθοῦντος εἶναι ἡ Κορκιὰ, πάλιν ἡ ἄκρα Βουκέρφαλα εὐρηταὶ δυτικοαρκτικῶς τῆς Πέτσας καὶ τῆς Χανίτσας, ἥτις εἰς τὸ πλατὺ ἀκρωτήριο τὸ πρὸ τοῦ Πορτογαλίου, τὸ ἔχον σχῆμα κτενοειδὲς καὶ ἀποτελοῦν τὴν χειρόνησον τῆς Βερδερῆντας, ἕνεκα τῶν λιμναζόντων ἀνατολικοβορείως ὁδῶν τῆς ἀλικῆς Βερδερῆντας. Ἐν τῷ ἀκρωτηρίῳ δὲ ταύτῃ ἀναφέρει τὴν ἄκραν Βουκέρφαλα καὶ σημειοῖ ἐν τῷ χάρτῃ τοῦ ὁ προμνημονευθεὶς γεωγράφος Φρ. Πιανόντζας.

τοῦ, διότι ὑπολαμβάνων πάντοτε τὸν Στρουθοῦντα ἐντὸς τῆς Ἑρμιονίδος, θεωρῶ τὸ ποσὸν τῶν σταδίων ἡμικρημένον. Μόνη ἡ περικοπὴ τοῦ Στράβωνος, « Ἀσίνης, καὶ αὐτὴ δὲ κόμη τῆς Ἀργείας πλησίον Ναυπλίας, » δὲν ἀποδεικνύει ὅτι ἡ Ἀσίνη ἔκειτο πλησιέστατα τῆς πόλεως Ναυπλίου. Ἀλλὰ τοῦ ὁ Στράβων λέγει τὴν Ἀσίνην Ἑρμιονικὴν, οὐδ' ὑπάρχει λόγος νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ Ἑρμιονίς ἐξετείνετο μέχρι τῶν προθύρων τοῦ Ναυπλίου καὶ ὁ Ὀμηρος ἀνκφέρει τὸν Μάσητα πόλιν τῆς Ἀργολικῆς, ὅπερ σημαίνει μόνον, ὅτι ἡ ἐπικράτεια τῶν Ἀργείων περιελάμβανε τότε καὶ τὴν Ἑρμιονίδα, ἐκτεινομένη καὶ ἐντὸς τῆς Τροιζηνίας. Ἡ Ἀσίνη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔκειτο, καθὰ σημαίει αὐτὴν καὶ ὁ Κεῖπερτ, ἐν τῷ εὐρυχώρῳ λιμένι τῷ νῦν παρακχεωμένῳ καὶ καλουμένῳ Διδάρι (διὰ τὸ ἐκεῖ ἰχθυοτροφεῖον) καὶ Βρωμολίμνη, μεταξὺ Τολὸν καὶ Βουρλιάς. Ὁ λιμὴν οὗτος περιέχει πολλὰ ἀρχαίων οἰκοδομῶν εἰσέλματα, πρὸς δὲ καὶ ὑποβρύχια κτίρια. Βεβαιουσι δὲ γέροντες, ὅτι ἐσώζοντο εἰς τὰς δύο ἄκρας τοῦ λιμένος καὶ κρίκοι ἐκ μετάλλου, εἰς οὓς ἔδενον τὰ πλοῖα, ἢ δι' ὧν ἡσφαλίζετο ἕως δι' ἀλύσεων ἡ εἰσόδος τοῦ λιμένος κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Πᾶσα δὲ ἡ περὶ τὸν λιμένα τοῦτον περιοχὴ εἶναι εὐφωρὸς· εἰς αὐτὴν δὲ καίενται τὸ Ἴρι καὶ τὰ Δρεπανοχώρια καὶ τὸ πρωτεῦον αὐτῶν Χαϊθάρι, ὅπερ κατὰ τὴν πρώτην ἐπὶ Ὀθωνος διαίρεσιν τῶν δήμων ἦν ἡ πρωτεύουσα τοῦ δήμου Ἀσίνης, ἀλλ' ἔπειτα κατηργήθη ὁ δήμος οὗτος, ἐνωθέντων καὶ τῶν Δρεπανοχωρίων τῷ δήμῳ Ναυπλίας. Κατὰ τὴν εὐκαρπον ταύτην περιοχὴν εἰκοτολογεῖται, ὅτι ἔκειτο καὶ ἡ ἄγνωστος πόλις Ἡτῶν, ἕως εἰς τὸ Ἴρι.

Δὲν συμφωνῶ μετὰ τοῦ Κουρτίου καὶ τοῦ Λήκ, ὅτι ὁ Μάσης ἔκειτο εἰς τὴν Κοιλιάδα καὶ οὐχὶ εἰς τὸ Πορτοχέλιον· α) διότι λέγων ὁ Παυσανίας « Μάσητι δὲ οὖση πόλις τὸ ἀρχαῖον, καθ' ἃ Ὀμηρος ἐν Ἀργείων καταλόγῳ παποίηκεν (α), ἐπινείῳ καθ' ἡμῶν ἐχρῶντο Ἑρμιονεῖς, » λέγει ἀλήθειαν ἂν θέσωμεν τὸν Μάσητα εἰς τὸν μέγαν λιμένα τοῦ Χελίου (β), ὅστις

(α) Οὐδὲν τὸ ἀπίθανον, ὅτι καὶ Πιτυαῖται ἀπετέλουν μέρος τῶν πληρωμάτων τῶν ἐκ τοῦ πλησιέστατου εἰς τὴν Πύσαν Μάσητος ἐκπλαυσάντων πλοίων κατὰ τῆς Τροίας.

(β) Ὁ Λήκ μὴ ἐπισκεφθεὶς τὸ Πορτοχέλιον, ἀγνοεῖ τὴν σημασίαν αὐτοῦ· εἰκότως δὲ ὅτι οὐδ' ὁ κ. Κούρτιος ἐπισκέφη αὐτὸ, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν λέγει, ὅτι ὁ Μάσης ἦν ὁ δεύτερος μετὰ τὴν Ἑρμιονίδα λιμὴν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τίθησιν αὐτὸν εἰς τὴν νῦν Κοιλιάδα, ἀγνοῶν τὴν σμικρότητα τοῦ λιμένος ταύτης καὶ τὸ μέγεθος τοῦ λιμένος τοῦ Χελίου. Σώζονται δὲ καὶ νῦν ἐν τῇ ἀριστερῇ πλευρῇ τοῦ Χελίου εἰσέλματα πολλὰ κυκλωπεῖων τειχῶν, μεγάλην καὶ πανάρχαιον πόλιν ἐνδεικνύοντα, ἐν δὲ τῇ παραλίᾳ βλέπει τις καὶ ὑποβρύχια κτίρια. Τούναντίον ἐν Κοιλιάδι δὲν ὑπάρχουσιν ἰχνη ἀρχαίας πόλεως· μόνον ἐν τῇ πρὸ αὐτῆς νησισίῳ εὐρύνται εἰσέλματα τινὰ κτιρίων βυζαντινῆς ἢ ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Ὁ λιμὴν τοῦ Χελίου εἶναι εἰς τῶν εὐρυχωροτέρων καὶ ἀ-

καὶ κεντρικώτερων καὶ μᾶλλον κατάλληλος, ὥς ἐκ τοῦ παρακειμένου πορθμοῦ τῆς Πύσης, εἶναι εἰς τῆς ναυτιλίας τὴν ἀνάπτυξιν· ἐν ᾧ τούναντίον ἡ ἀπόκεντρος Κοιλιάς μᾶλλον ὄριον δι' ὀλίγα πλοῖα ἢ κυρίως λιμένα ἔχει, μὴ ὄντος μάλιστα τοῦ ἐν αὐτῷ εἰσπλου καὶ πάνυ εὐχεροῦς· β) διότι ἕως πρὸς ὀρθῶς ὁ Κούρτιος καὶ ὁ Λήκ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ νῦν πόλις Κρανίδιον μόλις ἡμίσειον ὄραν ἀπέχει τῆς Κοιλιάδος, ἐπὶ ὑψηλοῦ τινος ὀροπεδίου καίμενη· ἀλλὰ τὸ Κρανίδιον (α), κατὰ παράδοσιν τινὰ, μόλις πρὸ διακοσίων ἐτῶν ἐσχηματίσθη ἐξ ἐρημωθέντων ἄλλων χωρίων, ἅτινα ἐξαικονίζονται διὰ τὰ ἰδιῶν ναῶν καὶ διὰ διαφόρων ἐνομασιῶν θέσεων, ὧν ἔναι καὶ εἰς οἰκογενεῖας τινὰς διατηρήθησαν, οἷον αἱ τοῦ Μπίε καὶ Μιλίνδρα· γ) διότι ἡ Ἀλίκη, ἢ τῶν Ἀλίων πόλις, ἀπέχουσα κατὰ τὸν Παυσανίαν ἑπτὰ μόνον στάδια ἀπὸ τῆς Ἑρμιόνης, ἦτοι εἴκοσι περίπου λεπτά τῆς ὥρας, πρέπει νὰ καίται ἐν ἀρχῇ τῆς ἀπὸ Βουπόρθμου πρὸς τὴν ἄκραν Κωλυεργίαν παραλίας τοῦ νῦν Φλαμπούρου, ἐν ᾧ ἡ ἀπὸ Ἑρμιόνης μέχρι Χελίου ἀπόστασις εἶναι μείζων τῶν δύο ὥρων, ἦτοι τῶν τεσσαράκοντα σταδίων. Ἄρα κακῶς τίθησιν ὁ Κούρτιος τὴν μὲν Ἀλίην εἰς τὸ Χέλιον, τὸν δὲ Μάσητα εἰς τὴν Κοιλιάδα.

Καὶ ὁ Κεῖπερτ σφάλλει, κατ' ἐμὲ, θέτων τὸ Φιλανόριον εἰς τὴν παραλίαν τῆς Κοιλιάδος· διότι ὁ Παυσανίας λέγει, ὅτι τὸ Φιλανόριον καὶ οἱ Βολεοὶ ἀπέχον ἐξίσου ἀπὸ τῆς ἄκρας Στρουθοῦντος, ἥτοι στάδια διὰ τοῦ ὕψους τῶν ὀρέων 250, ἐν ᾧ ἡ Κοιλιάς καίται πλησιέστερα εἰς τὴν ἄκραν Στρουθοῦντος, εἴτε τεθῇ αὕτη εἰς τὴν Κορακίαν, εἴτε εἰς τὴν πρὸς τὴν Ἐπιδαυρίαν ἐσχάτην ἀκτὴν. Γεωγράφοι τινὲς, ἐν οἷς καὶ ὁ Κεῖπερτ διὰ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ χάρτου, ἐνεκα τῆς ἀποστάσεως τῶν 250 σταδίων ἀπὸ τῆς ἄκρας Στρουθοῦντος, θέτουσι τὸ μὲν Φιλανόριον πέραν τῆς Ἑρμιονίδος, ἦτοι πλησίον τῆς ἐν τῷ λιμένι νῦν Διδάρι Ἀσίνης, τοὺς δὲ Διδύμους εἰς τὴν ἐκείθεν τοῦ Φιλανορίου παραλίαν! Ἀλλ' οἱ εἰς τὴν αὐτὴν ἀπέστασιν τοῦ Φιλανορίου καίμενοι κατὰ τὸν Παυσανίαν Βολεοὶ, οἵτινές εἰσι λίθων σωροὶ λογάδων, εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ νῦν καλούμενον Ἀσπρόδουρον (β), τὸ ὄντως μὴ ἀπέχον πλέον τῶν εἴκοσι σταδίων ἀπὸ τοῦ σωζομένου καὶ νῦν χωρίου Διδύμου εἰς τὰς ὑπορείας τοῦ ὑψηλοτέρου τοῦ Κρανιδίου ὄρους. Ἐνδέχεται δὲ τὸ Φιλανόριον νὰ ᾖ τὸ

σφαλιστέρων τῆς Ελλάδος. Μετὰ τοὺς μεγάλους λιμένας τῆς Πύσης, τῆς Καλυβείας καὶ τοῦ Παιραιῶς τὴν τετάρτην τάξιν ἕως ἔχει τὸ Πορτοχέλιον.

(α) ἕως ἐκ τοῦ Κρανίου, ἦτοι Καρφαλοχώραν.

(β) ἦτοι ὄρος τι πατρῶδες καὶ ἄδενδρον. Ἀπὸ Κρανιδίου μέχρι Ἑρμιόνης ὑπάρχει παλαιὰ καὶ ἐμπλή εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀσπρόδουρου, καλούμενη νῦν Ἀλλῶνας.

τῶν χωρίων Φοῦρναι, οὐ μακρὰν τοῦ Ἀσπροβούνου, τὸ προσταίμενον εἰς μικρόν τι ὄροπέδιον, ἐφ' οὗ ὑπάρχουσιν ἔτι ἀρχαίων κτιρίων ἑρείπια.

Περσίων τὴν παροῦσαν διατριβὴν, δὲν θεωρῶ ἀπὸ σκοποῦ τὴν παράθεσιν τῆς γνώμης τοῦ σοφοῦ Κουρτίου περὶ τῶν ἀρχαίων τῆς Ἑρμιονίδος κατοίκων.

« Καθ' ὅσον φθάνουσιν αἱ ἱστορικαὶ παραδόσεις, τὴν παραλίαν ταύτην, ὡς καὶ τὰς βορείους ἀκτὰς τῆς χερσονήσου τούτης τῆς Πελοποννήσου, κατῴκουν ἐν ἀρχῇ Κᾶρες· τούτους ἐδίωξαν οἱ Ἀρύοι, οἵτινες φυγόντες πρὸ τῶν Δωριέων ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Σπερχεῖος, μεταηνάστευσαν διὰ θαλάσσης ἐνταῦθα, κατὰλαβόντες δὲ πᾶσαν τὴν μεσημβρινὴν παραλίαν τῆς χερσονήσου, ἱδρυσαν τρία πόλιν, τὴν Ἡϊόναν, τὴν Ἀσίνην καὶ τὴν Ἑρμιόνην. Οἱ Ἀρύοι, ὡς φυλὴ ξένη καὶ κατοικοῦσα ἐντὸς στενῆς παραλίας, ἐπεζήτησαν νὰ ἐνισχυθῶσι διὰ συμμαχιῶν πρὸς τὰς γειτονικὰς φυλὰς καὶ νὰ ὑπερασπίζωσιν ἑαυτοὺς καὶ τὴν νηπιλίαν των κατὰ τὰ τῶν εἰς τὰς νήσους ἐξωσθέντων Κερῶν καὶ τῶν ἐκ τῆς ξηρᾶς πολυεμίαν. Ἡ Ἑρμιόνη ὑπῆρξε πιθανῶς ἡ πρωτεύουσα τῆς Καλυρειακῆς ἀμφικτυονίας· ἀναφέρεται ἐν τῇ πρώτῃ θέσει μεταξὺ τῶν ὁμοσπόνδων πόλεων· ἦν ἡ ἐγγύτερὰ τοῦ κέντρου κειμένη πόλις καὶ ἐδέσποζε τῶν προκειμένων συμπληγάδων νήσων. Ὁ Στράβων καταλογίζει κατ' ἀρχαίας πηγὰς καὶ τὴν ἄκραν Σκυλακίου ἐν τῇ Ἑρμιονίδι, ἡ δὲ Ἑρμιονικὴ θάλασσα εἶχετο ἀμέσως τῆς Σαρωνικῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Καλαύρεις δὲν ἀναφέρεται ὡς αὐτὸν κεντρικὸν μέλος τῆς ἀμφικτυονίας, δικαιοδογεῖται ἐντεῦθεν ἡ εἰκασία, ὅτι καὶ ἡ νῆσος αὕτη ἀνήκεν εἰς τοὺς Ἑρμιονεῖς, ἢ καὶ ὅτι οὗτοι εἶχον τὴν προστασίαν τοῦ ἱεροῦ. Ἀφοῦ δὲ ἐκ τῶν στενῶς μετ' ἀλλήλων συνδεδεμένων Ἀρυόπων μόνον οἱ Ἑρμιονεῖς ἀντεπρασώπεύοντο ἐν τῇ Καλυρείᾳ, συνάγεται ἐκ τούτου καὶ μόνου ὅτι ἡ πόλις αὐτῶν ἦν πρωτεύουσα τῶν Ἀρυόπων, ἀπατέλει δὲ καὶ τὸ κέντρον τῆς Ἀρυοπικῆς λατρείας καὶ πρὸ πάντων τῆς λατρείας τῆς Χθονίας Δήμητρος. Ὅτε οἱ Τροϊζήνιοι ἐπὶ τῶν Πελοπιδῶν ἐγένοντο ἰσχυροὶ, περιορίσθη ἡ χώρα τῆς Ἑρμιονίδος πρὸς βορρᾶν καὶ ἐτέθη ὡς ὅριον αὐτῆς ἡ κοιλάς τῆς Θεσσαλίας καὶ τὸ αὐτόθι ἱερὸν τῆς Δήμητρος. Μείζονες κίνδυνοι ἠπειλοῦν τοὺς Ἀρύοις μετὰ τὴν εἰς τὴν χώραν ταύτην ἔλευσιν τῶν Δωριέων, τῶν ἀρχαίων αὐτῶν πολυεμίαν. Οἱ ἐν Θεσσαλίᾳ ἄλλοτε γινόμενοι φυλετικοὶ ἀγῶνες ἐξηκολούθησαν καὶ ἐν Πελοποννήσῳ ἀφότου οἱ Δωριεῖς ἐξ Ἀργεῶς προσχώρουν ἀκατασχέτως πρὸς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν. Οἱ Ἀκαδαίμονιοι ὑπεστήριξαν τοὺς Ἀρύοις· δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ σώσωσιν ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τὴν Ἀσίνην, ἡ δὲ Ἡϊὼν, περὶ ἧς οὐδὲν τι εἶναι γνωστὸν, ἀπέβηκε ταχέως τὴν αὐτονομίαν τῆς. Ἡ Ἑρμιόνη τὸν κεντρικὸν διατηρήθη

πολὺ πλείοντον χρόνον παρὰ τὰς ἀσθενεστέρους ἀδελφὰς αὐτῆς πόλεις· διατήρησε τὴν κατοχὴν τῶν παραλίων καὶ τῶν νήσων μέχρις οὗ ἡ Ἰδρέα, ἐγκαταλειφθεῖσα εἰς τοὺς Σκυρίους πειρατὰς, ἐδόθη παρὰ τούτων ὑποθήκη εἰς τοὺς Τροϊζηνίους. Οἱ Ἑρμιονεῖς ἦσαν αὐτοτελεῖς Ἀρύοις μέχρι τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμου, πολέμησαντες ἐν αὐτῷ ὡς τοιοῦτοι· ἀπώλεσαν δὲ τὴν αὐτονομίαν των βραδύτερον, ὅτε τὸ Ἄργος ὑπέταξε βιαίως εἰς τὴν Ἀργολίδα πάσας τὰς μεσογείους πόλεις. Περί τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐκπορθήσεως αὐτῶν δὲν διασώθη τι ἱστορικῶς. Τινὲς τῶν κατοίκων ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Ἀλαίαν· ἴσως κατὰ προσταγὴν τῶν Ἀργείων ἐγκατελείφθη τότε τὸ κατώτερον μέρος τῆς πόλεως, ἀλλὰ παντελῆς ἐρήμωσις δὲν ἐγένετο. Τούλάχιστον ἐν τῷ Πελοποννησιακῷ πολέμῳ ἡ Ἑρμιόνη παρίσταται ὡς πόλις αὐτόνομος, σύμμαχος τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐν τῷ μεταξὺ ἀπεδωρίσθησαν, ὠμίλουν τὴν Δωρικὴν διάλεκτον καὶ τὸ πολίτευμα αὐτῶν ἦν Δωρικόν· ἀλλὰ διεφύλαττον πάντοτε σταθερῶς τὰ ἴδια αὐτῶν διακριτικά. Ἡ Ἑρμιόνη διέμεινε τὸ κέντρον τῆς λατρείας τῆς Δήμητρος καὶ διέσωσε μετὰ τῶν εἰς Μεσσηνίαν ἀποικησάντων Ἀσιναίων τὴν περὶ τὴν λατρείαν ἀρχαίαν κοινωνίαν. Ἐπὶ ἀρχαίου λίθου ἐνεπιγράφου διασώθη ψήρισμα τῆς πόλεως τῶν Ἑρμιονέων, δι' οὗ αὕτη δέχεται τὴν ἀνανεωμένην ὑποχρέωσιν τῶν Ἀσιναίων νὰ πέμπωσι τὴν πρὸς τοὺς χθονίους θεοὺς βοῦν, καὶ ὀρίζει τὰ τῆς ξενίσεως τῶν πρεσβευτῶν ἐν τῇ πόλει. Ὁ Παυσανίας εὑρετὴν νέαν Ἑρμιόνην πόλιν σημαντικὴν καὶ περιγράφει αὐτὴν μετ' ἰδιαζούσης προσοχῆς. Ἡ χώρα αὐτῆς περιελάμβανε τὴν μεσημβρινὴν πρὸς τὴν Πέτσαν ἐκτεινομένην χερσόνησον, καὶ ἐκτὸς τῶν ἰδίων λιμένων εἶχε προσέτι τὸν Μάσητα ὡς δευτερεύοντα λιμένα ἐν τῷ Ἀργολικῷ κόλπῳ. Τὰ τεῖχη αὐτῆς διατηροῦντο ἐντελῶς, αἱ θρησκευτικαὶ τελεταὶ καὶ πανηγύρεις ἦσαν εἰς πλήρη ἐνέργειαν, καὶ ὑπῆρχον τοσαῦτα ἄξια περιεργείας ἀντικείμενα, ὥστε ὁ Παυσανίας ἠναγκάσθη νὰ μνημονεύσῃ τῶν κυριωτέρων. Ἡ πληθὺς τῶν ἑρειπίων, τὰ νομίσματα καὶ ἰδίως αἱ πολλὰ ἐπιγραφαί, μαρτυροῦσι τὴν διατήρησιν τῆς πόλεως, τοῦ ἐμπορίου αὐτῆς καὶ τῶν ἰδιαιτέρων θρησκευτικῶν τελετῶν τῆς μέχρι τῶν μεταγενεστέρων αὐτοκρατορικῶν χρόνων. »

Παραθέτω καὶ τὸ ἀνωτέρω μνημνευθὲν ψήρισμα, ὡς περιέχεται ἐν τῷ Corpus Inscriptionum τοῦ Βοιχίου, σελ. 593.

... καὶ συμπομπ(ε)ῶσιν (καὶ) ἄγειν β(οῦ)ν, ὅπως φανερά ἔστι, διότι τὰν τε συγγένειαν καὶ φιλίαν (θέ)λει ἐπὶ πλέον προάγειν· ἔδοξε τῇ πόλει ἀποκριθῆμεν τοῖς πρεσβευταῖς, διότι ἡ πόλις τῶν Ἑρμιονέων ἀνανεοῦται τε τὰν συγγένειαν καὶ φιλίαν τὰν ὑπ-

ἀρχουσάν τῃ πόλει ποττάν πόλιν τῶν Ἀσιναίων καὶ ἐπὶ πλεῖον προάξεται, καὶ διότι ἀποδέχεται ἅ πόλιν φιλοφρόν(ως) τάν τε θυσίαν, ἂν μέλλει ἄγειν ἅ πόλιν τῶν Ἀσιναίων (τ)ῇ Δάματρι (τ)ῇ Χθονίᾳ, (καὶ ...)· καταστῆσαι δὲ καὶ Θεαρυδόκον, ὅστις(ι)ς ὑποδέξεται(ται) παρὰ γινόμενους (τούς) συνθύτας ἐπὶ τάν θυσίαν τῶν (παρ' ἡμῶν) χθονίων· (ἐπαινέσαι) δὲ καὶ τοὺς πρεσβευτάς ἐπὶ τε τῇ ἐνδομῇ καὶ τ(ῇ) ἀναστροφῇ (ἢ π)επόμεναι ἀξίως ἐκτέρων (τῶν) πολιῶν· δόμεν δὲ καὶ ξένια ταῖς πρεσβευταῖς Ἀπελλ(ᾶν τὸν ταμίαν) τὰ μέγιστα ἐκ τῶν νόμων· τοὺς δὲ νομογράφους (τοὺς κα)τασταθέντας καταχωρίσαι τὸ (δὲ) τὸ δόγμα εἰς τοὺς Δαμιουργούς· τοὺς (δὲ) λατ(ν)α(ν) ἐγδόμεν στάλιν καὶ ἀναγράψαι (τόδε τὸ) δόγμα καὶ ἀναθέμεν εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Δάματρος τῆς Χθονίης, ὅπως ὑπόμναμα ἢ ἐκτέραις ταῖς πόλεσι εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον· καλέσαι δὲ καὶ τοὺς ἄρχοντας ἐπὶ τάν κοινάν ἐστίν τούς πρεσβευτάς ὅσας καὶ ἡμέρας ἐπιδαμῶντι· τὸ δὲ ἀνάλωμα δότω εἰς ταῦτα Ἀπελ(λᾶς) ὁ ταμίας. Θεαρυδόκος Ἀγόρειος Πραξίπ.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 3 Ἰανουαρίου 1860.

ΔΙΟΜΠΑΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΙΝΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΛΟΥ.

(Συνέχ. ὅρα φυλλάδ. 382, σελ. 498.)

Ἐγεννήθη δὲ ὁ Ἀλέξανδρος Κοντόσταυλος τὴν 1 Ἰανουαρίου τοῦ 1789 ἔτους ἐν Χίῳ ἐξ ἐγκρίτων γονέων. Ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων, πιθανῶς δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ Βυζαντίου, ὅπου Κοντόσταυλοι ἐκαλοῦντο οἱ ναύαρχοι. Φοιτήσας μέχρι τοῦ δεκάτου τετάρτου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ εἰς τὰ ἐν Χίῳ σχολεῖα, ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς εἰς Ἀρστελοδάμον καὶ Βονωνίαν τῆς Ἰταλίας, ἵνα ἀκούσῃ καὶ ἀνώτερα μαθήματα. Ἐπιδοθεὶς δὲ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἐμπορίαν, διέτριψε δεκαετίαν ἐν Βιέννῃ, ὅπου, θεραπέων πάντοτε μετὰ τοῦ λογίου καὶ τὸν κερδῶν Ἑρμῆν, ἀνεζήτησε περιπαθῶς τὴν φιλίαν τῶν ἐκεῖ πεπαιδευμένων Ἑλλήνων, οἷον τοῦ Φαρμακίδου, Κοκκινάκου καὶ τῶν λοιπῶν, καὶ ὑπεστήριζε λόγῳ καὶ ἔργῳ πᾶν κοινωφελὲς ἔργον. Ἐτιμᾶτο δὲ ἰδιαζόντως καὶ ὑπὸ τῶν ξένων διὰ τε τὸν νοῦν καὶ τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων· διὸ, ὅτε τὸ 1815 συνεκρότηθη τὸ περικύνημον τῶν ἡγεμόνων συνέδριον, προσ-

εκαλεῖτο εἰς τε τοὺς χοροὺς τῆς αὐλῆς καὶ τὰς λοιπὰς ἐπισήμους τελετάς.

Φύσει ὢν ἐπιχειρηματίας μετέφερε τὸ 1817 τὸν ἐμπορικὸν αὐτοῦ οἶκον εἰς Ἀγγλίαν (Λονδίνον), ὅπου ἕως τότε οὐδεὶς ἄλλος ἑλληνικὸς εἶχε κατασταθῆ. Ἡ μετάθεσις δὲ αὕτη ἐπέφερε δύο ἀξιολόγωτάτους καρπούς· πρῶτον μὲν ἤνοιξε τὸν ὁδὸν εἰς τοὺς ἄλλους Ἑλλήνας ἐμπόρους, καὶ δεύτερον, ἔσεισε τὰ θεμέλια τῆς μετ' οὐ πολὺ καταπεσούσης, ἐνεκα τῆς ἑλληνικῆς δραστηριότητος, ἀγγλικῆς ἐταιρίας, ἥτις εἶχε συγκεντρώσει εἰς χεῖρας αὐτῆς πάσας τὰς μετὰ τῆς Ἀνατολῆς συναλλαγὰς.

Μεταβαίνων ἐκ Βιέννης εἰς Λονδίνον διήλθε διὰ Παρισίων, καὶ συνέδεσεν οἰκειοτάτας σχέσεις μετὰ Κοραῆ. Ὁμολογῶν δὲ τὸ κοινωφελέστατον τῆς διαδόσεως τῶν συγγραμμάτων τούτου, συνετέλεσε δι' αὐτῶν χρηματικῶν συνεισφορῶν εἰς τοῦτο, ἃς μάλιστα ἀπὸ τοῦ 1823 καὶ εἰς τακτικὴν ἐτησίαν χορηγίαν μετέβαλεν· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ἐδαπάνησεν, ὥς ἐγένετο ἤδη διὰ τοῦ τύπου γνωστὸν, πολλὰς χιλιάδας φράγκων εἰς τε ἐξαγοράν τῶν βιβλίων, εἰς μεταφοράν τῆς βιβλιοθήκης καὶ εἰς ἀνέγερσιν τοῦ τάφου αὐτοῦ.

Συνετέλεσε δὲ καὶ ἄλλως ὁ μακαρίτης Κοντόσταυλος εἰς τὸν φωτισμὸν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, ἀποστέλλων βοηθείας εἰς τὰ ἐν Χίῳ σχολεῖα καὶ δαπανῶν εἰς ἀνατροφὴν νέων προωρισμένων εἰς διδασκαλίαν. Ἐχὼν δὲ καὶ πλουσίαν βιβλιοθήκην, ἐδωρήσατο αὐτὴν τὸ 1820 εἰς τὰ σχολεῖα αὐτὰ, ὅπως πρὸ πάντων εὐκολύνῃ τὰς μελέτας τῶν καθηγητῶν, μεθ' ὧν συνελέγετο καὶ ὁ ἀοιδίμος αὐτοῦ φίλος Ν. Βάμβας. Ἐν Λονδίνῳ διατρίβων ἐξωκειώθη μετὰ πολλῶν Ἀγγλῶν, προκάλεσε πολλὰ δωρήματα εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Χίου, καὶ συνετέλεσεν οὐ μικρὸν εἰς τὴν διέγερσιν τοῦ ὑπὲρ τῶν δούλων Ἑλλήνων αἰσθήματος.

Ἐπὶ τῆς πολυθρηνήτου καταστροφῆς τῆς Χίου, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀποθανόντος, ἡγχαλωτίσθησαν ἡ μήτηρ καὶ αἱ τρεῖς ἀδελφαί, καθὼς καὶ τρεῖς ἐξαδέλφαι αὐτοῦ. Ἀλλ' ὥς οἰκειότατος τοῦ γνωστοτάτου φίλου τῆς Ἑλλάδος Ἀμιλτωνος κατώρθωσε ν' ἀπελευθερώσῃ καὶ τὰς ἐπτά, ὧν τὰς τελευταίας ἐτήρησε παρ' αὐτῷ τιμῶν ἴσα τῇ ἐναρέτῳ αὐτοῦ συζύγῳ.

Ὁ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους ζῆλος τοῦ Κοντοσταύλου ἦτο φυσικὸν ν' αὐξήσῃ μετὰ τὸ 1821· δὲν περιορίσθη δὲ εἰς ἀπλᾶς χρηματικὰς συνδρομὰς, οὔτε εἰς τὴν ἐξ ἰδίων κατάρτισιν ὁλοκλήρου φορτίου πολεμικοδίων τὸ ὁποῖον ἔστειλε τὸ 1822 ἐκ Μεσσίτης εἰς Νεόκαστρον, ἀλλὰ καὶ προσωπικῶς μετέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα, διατρίψας ἰδίως ἐν Τριπόλει μετὰ τοῦ ἀοιδίμου Α. Μεταξᾶ, καὶ ἐν Ὑδρᾷ μετὰ τῆς σεμνῆς δυάδος τῶν Κουντουριωτῶν καὶ τοῦ Α. Βούλγαρη. Ἀνέθετο